Nr. 118 (560) Tallinnas, neljapäewal 10. (23.) oktobril 1913. Nr. 118 (560)

Tallinna Uudised

V aastakäik. ▫ Ilmub 3 korda nädalas:
Igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.
Toimetus ja kontor:
Tallinnas, Suurel turul, raekoja ees nr. 16.
Telefon 724. Postikast 86.
Kirjade adress: Ревель. „Tallinna Uudised"
Telegrammide adress: Ревель. Uudised.
Trükikoda: Brokusmäel nr. 1. Telefon 490.

Hinnata kaasanded:
Jutulisa, ilmub iga numbriga.
„Külaline", pildileht, ilmub igal laupäewal.
Adresskalender, seinakalender ja raudtee- ning laewasõidu plaanid.

Peatoimetaja cand. jur. K. Päts'i kõnetund kell 12—1 lõunal.

Iseäralised kaasanded:
Wann. adw. abi A Birki toimetusel ilmuw õigusteadlik kuukiri „Seadus ja Kohus" ja Eesti Arstideselts kuukiri „Terwis."
Eestimaa Talurahwa Seadus. K. Päts'i tõlkes.
Prof. R. v. Ihering: „Wõitlus õiguse eest."
I. Eötvös: „Keskwalitsus ja autonomia."
Prof. K. Roth: Balkani ristiusu rahwaste ajalugu.

„Tallinna Uudiseid" wõib iga päewast tellida, pooliku kuu numbrite hinnaks arwatakse 2 kop, peale selle 10 kop. postiraha. Adressi muutmine 10 kop., kusjuures wana adress ehk selle nummer üles tulewad anda.
Lühemaid kirjatöösid (alla 1 kirjutuspoogna), mis tarwitamata jääwad, toimetus alal ei hoia. Suuremate tööde tagasisaatmiseks tuleb mark juurde lisada. Saadetawatel kirjatöödel peab saatja täielik nimi ja adress all olema.

„Tallinna Uudiste" tellimisehind

	Postiga:	Postita:		Postiga	Postita
12 k. p.	3.50 kop.	3.— k.	6 k. p.	1.80 k.	1.65 k
11 „ „	3.50 „	2.80 „	5 „ „	1.60 „	1.35 „
10 „ „	3.— „	2.65 „	4 „ „	1.30 „	1.10 „
9 „ „	2.70 „	2.45 „	3 „ „	1.— „	—85 „
8 „ „	2.40 „	2.25 „	2 „ „	—80 „	—65 „
7 „ „	2.10 „	1.85 „	1 „ „	—40 „	—30 „

Wäljamaale aastas 6 rbl., pooles aastas 3.15 kop
Üksik nummer maksab 3 kop.

Wannutatud adwokadi abi L. Kalbus
Rakweres, Pika uul. Grimmi majas.

„Rahwaste lahingu" 100-aastane mälestusepäew.

Neil päewil mälestab terwe haritud maailm üht tähtsamat lahingut, mis ajaloos [illegible] leida. See on „rahwaste lahing", koha järele ka Leipzigi lahinguks nimetatud, mis 6. ja 7. oktobril 1813. aastal ära peeti. Iseäranis pidulikult pühitseb neid päewi aga Saksamaa, sest et tema selle lahingu tagajärjel Napoleoni isikust wabaks sai.

Otse legendarsed on „uue Prantsusmaa" wõitlused „wana Europa" wastu. Lained käiwad 1793. aastast saadik hirmsa jõuga wastastikku. Hommikupoolne Europa ühineb korda wiis (1793., 1799., 1805., 1809. ja 1813. aastal), et Prantsusmaad tema endistesse piiridesse tagasi sundida. Prantsuse wõim pidi murduma, seda wõis ette kuulutada, wõitlus „wana Europa" wastu ei olnud enam ideeline, waid ainult soldatite asi, keda wäike kapral Korsikast meeletutele tegudele waimustada suutis, et maid alla heita.

[illegible] wõimule on piir pandud, seda pidi Napoleon 1812. aastal Wenemaalt põgene[illegible] tundma. Sel korral oli teda küll enam [illegible] kui slaawlaste wahwus wõitnud, aga tema kaotused olid siiski liig suured, et 1813. aastal, kui terwe hommikupoolne Europa jälle tema wastu ühines, weel wastawat jõudu kokku koguda.

Õnnetu sõjakäik Wenemaale ja osalt ka kaotused Hispanias lõpetasid Napoleoni maadewõitmiseplaanid. Nüüd oli tal ainult ülesandeks seda, mis käes, kaitsta katsuda. Ta ei raatsinud weel „Rheini liitu" jätta, ei tahtnud weel Saksamaalt Rheini taha pealetungiwat waenlast ootama jääda. Weel oli tal lootust, kui mitte ühendatud wastaste wägesid põrmusse lüüa, siis ometi rahulepingut teha, mis talle Saksamaal ülemwalitsuse oleks jätnud.

Et 1813. aasta sõda Napoleonil õnnetult lõppes, seda wõib küll kõige enam Preisimaa wabanemisetungi tagajärjeks pidada. Sellest wabanemisetungist ammutasid Saksa sõjawäed [illegible] jõudu ja usku wõidu sisse. Ei Wene ega Austria wägedes olnud seda salajõudu, mis wõidu Napoleoni üle wõimalikuks tegi. Austria hoidis esite koguni eralt eemale ja tuli alles mõne wõidu järele appi.

Napoleon ei saanud Saksamaal oma harilikku taktikat tarwitada: kõik jõud koos hoida ja sellega waenlase peawäele otsustawaid hoopi anda. Ta pidi oma wäe killustama.

Wastaste wägede taktika oli aga häwitaw. Selle taktika seadis prantslane, kindral Moreau kokku, keda wastased ühendatud riikidest oma teenistusesse kutsunud.

Moreau plaan oli järgmine: „Igal pool tuleb kaotusi oodata, kus Napoleoni enesega tuleb wõidelda. Temaga kokkupõrkamiste eest tuleb eemale hoida, aga tema marschalide wägede kallale tungida, kus ja kunas see aga wõimalik on. On sel kombel üksikud wäed löödud, siis tuleb kõik jõud Napoleoni enese wastu koondada ja teda wõita, üks kõik, mis hinna eest ja siis teda [illegible] taga ajada."

See oli otse genialne taktika ja selle järele hakati ka talitama. Napoleoni jõud oli, nagu öeldud, Saksamaad mööda laiali pillatud, sest wastased tungisid mitmelt poolt kallale. Ta ise istus Saksenis, et baierlasi sõnakuulmises hoida. Wandamme'i korpus pidi teed Dresdenisse waba hoidma. Kindral Oudinot pidi Berliini poole minema, et maakaitsewägesid laialt ajada ja Preisi ning Silesia wäge ühinemast takistada.

Dresdeni juures wõitis Prantsuse wägi (14. ja 15. augustil 1813. a.); wõit oli nõnda suur, et Austria juba hirmu pärast koalitsionist (ühendusest) wälja tahtis astuda. Aga Napoleon ei saanud wõidu tagajärgesid täiel mõõdul tarwitada. Haigeks jäädes ei saanud ta tagaajamist juhtida ja mõne päewa jooksul kaotasid teised kindralid terwe rea lahinguid. Wandamme kaotab Kulmi lahingus 82 suurtükki ja 7000 meest [illegible]; Macdonald kaotab Katzbachi juures 100 suurtükki ja 10.000 meest, kuna ülejäänud wägi täieste korratusesse sattub. Oudinot kaotab Breisbergi juures 12.000 meest ja põgeneb Wittenberki.

Nende kaotuste läbi oli sõjakäigu initsiatiw ja juhtimine Napoleoni käest wastaste kätte langenud ja wiimaste julgus kaswas. Nad sundisid Baieri Napoleonist lahti ütlema ja hakkasid „wõitmatat" ümber piirama.

Napoleon ei kaotanud aga weelgi wõidulootust. Isegi marschalid oma teadaandmistes ütlesid, et „kõik kaotatud" on ja ainult rahutegemise peale tuleb mõtelda. Endise energiaga kogus ta kõik jõu Leipzigi juurde kokku. Weel näitas ta haruldast genialsust, ja wastased oma haruldast saamatust. Mitu päewa waremine oli tal 160.000 meest ja 700 suurtükki wõitluseplatsil kui waenlastel, kes aeglaselt sinna wenisid. 4. oktobril oli pealahinguplatsil Wachau juures Napoleonil 112.000 meest, kuna wastaste wägede juht kindral Schwarzenberg sinna 84.000 meest oli saatnud, olgugi et tal wäge 193.000 meest oli.

Wachau lahinguplatsil käis 4. oktobril prantslaste käsi esite hästi. Murat tungis seal wastaste wäe keskpaigast peaaegu läbi ja Macdonald teatas, et ta paremal tiiwal wõitnud. Juba laskis Napoleon Leipzigis „wõidu puhul" kellasid helistada.

Aga see oli natuke warane. Abiwäed jõudsid hilja kohale, et waenlasele otsustawat hoopi anda. Wõitlus, mis kummagil pool 30.000 meest maksma läinud, jäi otsustamataks.

5. oktobril jõudis Wene wägi, 40.000 meest suur, kindral Benningsoni juhatusel ja kindral Bernadote wägi, 70,000 meest suur, ühenduslastele appi. Napoleon sai kõigest 15.000 meest toetuseks.

6. oktobril oli Napoleonil 170.000 meest, wastastel 280.000 meest koos ja siis algas päris Leipzigi lahing, kuna wõitlust Wachau juures ainult selle eelmänguks wõib pidada. 180.000 meest tormasid wara hommikul Prantsuse wäe kallale, 100.000 jäeti targu tagawaraks. See oli üks werisem päew ajaloos. Napoleon kaotas 90.000 meest, 325 suurtükki, 900 laskemoona kasti ja wäga palju moona, peale selle weel mõned seisukohad pahemal tiiwal. Aga weel ei olnud ta „wõidetu", wastased olid nii armetud, et teda wõidetuks ei julgenud pidada. Kindral Schwarzenberg keelab koguni taganemise ära. „Ei pea mitte waenlast, kellel weel nii palju jõudu on, meeleheitmisele wiima."

Selle asemel, et Napoleonile 7. oktobril otse kallale tungida, wiidawad wastased aega Leipzigi äraõitmise kallal, kuhu Napoleon 30.000 meest wastaste aega wiitma ja edasitungimist takistama jätnud. Nad wõtawad Leipzigi ära, aga senikaua on Napoleon 100.000 mehega keelmatalt põgenenud: ta läks Maini. Baieri kindral Wrede katsus teed kinni panna, aga Napoleon pühkis selle wäe oma suurtükkidega teelt ära. Warsti oli Prantsuse wägi Rheini taga. Seal kogus keiser wiimast korda wäge pealetungijate wastu, aga nende wõim oli juba nii suur, et asi 1814. a. Napoleoni täielikku kaotusega ja troonilt heitmisega lõppes.

Oleks ühendatud wägesid andelised kindralid juhtinud, kahtlemata oleks Leipzigi lahingu järele Napoleoni saatus wiibimata otsustatud olnud. Aga wäejuhtidel ei tulnud meeldegi Napoleoni teed Prantsusmaale kinni panna, neil oli aega küll.

Leipzigi lahingus wõitis rahwaste loomulik tung orjastaja ikke alt peaseda. Ülewoolaw Prantsuse jõud oli oma loomulistesse piiridesse tagasi surutud. Wõiks arwata, et selle järele Europa rahwad Romani rõhuwa geniuse ikke alt wabanedes ise oma saatust juhtides wabaduse wäärtusi ja mõnususi maitsema hakkasid. Ei, selle järele algas igal pool kodune rõhumine, kõige hirmsam tagurlus ja igasuguse wabaduse mõtte häwitamine juba tema algidudes. Algas „püha ühenduse" ja Metternichi tagurluse poliitika ajajärk, mida iseäranis Saksamaal walusalt tunda saadi. Saksamaa oli wihma käest räästa alla sattunud, ainult see wõis teda trööstida, et tema wabadust oma werest walitsejad röövinud.

On sellepärast arusaadaw, kui Leipzigi pidustusi isegi terwe Saksa rahwas piiramata waimustusega kaasa ei ela; on arusaadaw, miks sel puhul Saksa wabameelne ajakirjandus (mitte ainult demokratline ja sotsialdemokratline) ütleb: „Haawadest, mis Napoleoni ajajärgu järele tulew ajajärk rahwa elule lõi, on aastasaja teine pool mõndagi parandanud, aga mitte kõike. Sellepärast peab würstisid seda mälestusepüha omal wiisil pühitseda laskma; rahwastel on aga põhjust ka seda meelde tuletada, kudas neid nende kuulmata suure jõupingutuse eest peteti."

Käsitööklassid wallakoolide juurde.

Nagu teada, maksetakse Eestimaal hulgale kooliõpetajatele kroonu poolt palka. Kooliõpetajate endine palk peab aga ka koolide tarwiduste peale ära tarwitatama. Mitmel wallal olla ajalehtede teatel inspektoriga kirjawahetus tekkinud küsimuse üle, missugused need kooli tarwidused õieti on, mille peale raha wõib kulutada. Kirjawahetustest ja pärastistest kooliülemuse seletustest olla selginud, et raha inspektorite loaga koolide sisemise korralduse peale wõib tarwitada, kuna aga wälimiste, näituseks koolimajade remontide ja muude tööde peale sellest rahast midagi ei tohi wõtta. Peaks aga juhtuma, et mõne aasta raha järele jääb, siis tekib sellest kooli tagawarakapital, millest samuti rahwakoolide inspektorite korraldusel kooli sisemised tarwidused täidetakse. Tagawarakapitali kogumine ei pea siis mitte waldade ülesandeks olema, waid palju mõistlikum ja otstarbekohasem on iga aasta kõik kooli peale antawad summad ära pruukida ja sellega koolide sisemist wäärtust laialiselt tõsta. Missuguste asjade muretsemiseks ja korraldamiseks iga aasta määrataw raha tuleb kulutada, seda otsustatakse muidugi kohaliste tarwiduste järele. Siinkohal juhime tähelepanemist käsitööklasside awamise peale, mis wabaks saanud summade läbi wäga hõlbus oleks toime panna.

Käsitöö tähtsusest koolides kaswatuslisest seisukohast ja õpetlaste otsusid selle kohta ei hakka me siin kordama, kui ka meil laialistes ringkondades selles asjas arusaamine [illegible] puudub. Käsitööklasside suur arw Soomes, Rootsis, Taanimaal, Wene semstwo koolides ja mujal wõib kõige paremaks tunnistajaks olla, kui suur kaswatusline tähtsus mujal käsitööle koolides antakse. Meie algkoolides puudub käsitöö täieste, peale paari algkooli üle kubermangu. Walitsuse poolt tullakse käsitööklasside awamisele wäga lahkelt wastu. Praegu maksma seaduse järele, mis 16. märtsil 1904. a. kinnitatud, on wõimalik käsitööklasside ülespidamiseks kroonult suurel mõõdul iga-aastast abiraha saada, samuti ka toetusraha esialgseks sisseseadmiseks ja korraldamiseks. Nimelt ütleb seadus, et käsitööklasside ülewalpidamiseks algkoolide juures kroonu iga aasta 150—400 rubla abiraha annab, selle järele waadates, missugust käsitööd õpetatakse, ja sel tingimisel, et kohalikkudest summadest neljas osa antawast abirahast juurde makstakse, s. o. 40—100 rublani.

Sellest peab nii aru saama, et kui wald, näituseks, iga aasta puutööklassi ülespidamiseks tahab kroonult 200 rubla abiraha paluda, siis peab ta ise 50 rubla iga aasta juurde maksma. On wallal wõimalik iga aasta 75 rubla anda, siis annab kroonu 300 rubla; annab wald 100 rubla, siis saab ta kroonult 400 rubla. Üle 400 rubla puutööklasside peale ühe kooli jaoks ei anta.

Ühekordset abiraha wõib seaduse järele saada: maja ehitamiseks, kus käsitööklass asub — 2000 rubla, puutööklasside sisseseadmiseks — 320 rbl., raudtöö sisseseadmiseks kuni 400 rbl.; kokku 2320—2400 rubla; ehk kui raua- ja puutööklassid mõlemad sisse seatakse, siis kuni 2720 rubla.

Abiraha antakse ka papi-, raamatuköitmiseja korwipunumisetöö-klassidele, muidugi wähemal määral.

Nagu juba öeldud, jääb wallal iga kooli juures iga aasta endine kooliõpetajate palk wabaks, seda on wähemalt 200 rubla ümber. Iga aasta nii suure summa eest üheklassilisele koolile õpeabinõusid muretseda, wiiks nii kaugele, et kool lõpuks õpeabinõude sisse ära upuks. Osa sellest rahast aga käsitööklassi peale kulutada ei tähenda sugugi, et see raha wallast wälja läheks wõi koolile kadunuks jääks. Ta jääb endist wiisi wallakooli tarwitada ja mitte ainult ei jää, waid toob walda iga aasta kroonu abirahade näol neli korda rohkem raha juurde; kui ühekordsed abirahad juurde arwata, siis palju rohkem. Juba üksi sellepärast peaksid wallad käsitööklasside awamisele asuma.

Kooliõpetajatel oleks palju põhjust käsitööklasside awamise eest hoolt kanda; kõige pealt see, et käsitööklasside abil nende aineline seisukord wõib märksa paraneda. Käsitöö aastase tunni eest wõib praegu maksma korralduse järele kuni kolmekümne rublani tasu saada. Eestimaal töötawates klassides makstakse 25 rubla aastase tunni eest. On koolis kahekska töötundi nädalas, puutööd alla seda ei wõi, siis saab kooliõpetaja 200—240 rubla aastas tasumaksu. See on kena raha kooliõpetaja wäikesele, olgugi 360-rublalisele, palgale lisaks. Et kooliõpetajatel käsitöö õpetamiseks tarwiline ettewalmistus puudub, see ei wõi klasside awamisele takistuseks olla. Peterburis peetakse igal suwel Wenemaa käsitööõpetajate seltsi poolt käsitöökursusi kooliõpetajate jaoks; siiamaani on kursustel puu- ja papitööd õpetatud. Nende kursuste peale wõib igaüks astuda, et tarwilist ettewalmistust leida. Ka Peterburi kooliõpetajate instituudi juures peetakse iga aasta käsitöökursusi, kuid neist osa wõtma peaseb ainult õpekonna kuratori nimetusel ja kõigest kaks isikut aastas õperingkonnast.

W. P.

Ajakirjandus.

„Postimehe" puhweti-nurk.

Juba mõne aja eest on „Postimees" laupäewiti oma teisel weerul puhweti-nurga sisse seadnud, et seal wabalt Hoia Ronk wõiks debüteerida, keda Wanemuise puhwetist juba neljat korda aastaks wälja heidetud.

Imelikult küll käib „Wanemuine" oma lastega ümber. Nagu „Olewiku" teatest näha, ei ole midagi iseäralikku olnudki selles Hoia Ronga debütis, mis „Wanemuiset" nii hirmus wihastanud:

> „Kellegile Läti üliõpilasele, kes Tartus studeerib, tulewad kodumaalt paar naisterahwast külaliseks. Üliõpilane peab ainult Wanemuise einelauda kõige eeskujulikumaks kohaks, kuhu naisterahwaid õhtusöögile wõib wiia. Ta teab et ainult siin kombelise elu peale kõige suuremat rõhku pannakse ja et ainult siin julge wõib olla, et rahulikult ja ehhitamata oma kehakinnitust ära wõib tarwitada.
>
> Kuid mis sündis? Waewalt olid nad omale eralise koha laua juures wõtnud, kui kombluse apostel Hindrey kutsumata külalisena wõeraste juurde tungib. Küll katsub üliõpilane oma külalisi kaitsta, kuid see on õli tulde walamine. Rahwajuht Hindrey paiskab üliõpilase, kes haiglane on ja ennast kaitsta ei saa, leti ette maha ja Läti naisterahwad, kes Wanemuises sarnast kõlblust ei oodanud, ei teadnud, mis nüüd peale hakata."

Mõnest inimesest öeldakse: „hea mees, kuid halb muusikant". Laulujumalast Wanemuisest ja „Olewiku" toimetajast, muusikariistade wabrikandist J. Rässast peab küll kahjuks tunnistama: „head muusikandid, kuid halwad poliitikamehed", — kumbki neist ei suuda rahwuslise wõitluse ilust ja suurusest sugugi aru saada.

Kui ma mitte ajakirjanik ei oleks, tahaksin ma P. Pinna olla. Siis kirjutaksin ma muinasloolise laulumängu „kudas Eesti Kalewipoeg Läti Kaupo Wanemuise leti ette maha paiskas" ja kudas siis Wanemuine (wana inimene — aru pisukene) Kalewipoja, pea eel, jalad taga järel, oma puhwetist wälja minna aitas. Ja kui Kalewipoeg siis koju tuli, oma „Postimehe" talusse ja seal oma kodust puhweti-nurka nägi, mis igatsusega teda ootas, sai ta wäga liigutatud ja laulis:

„Üks paigake siin ilmas on
Kus warjul truudus, arm ja õnn. . .
— — — — — — — —
Kui inimeste liikuwat
Au, kiitust, sõprust tunda saad,
Kui kõik sind põlgwad, wihkawad,
Kui usk ja arm sust langewad. . .
Siis weel üks koht sul üle jääb. . .
— — — — — — — —

Aga ma pole kahjuks P. Pinna; ma olen ainult „üks Eesti Menschikow", nagu Hoia Ronk „Postimehe" puhwetis seletanud:

> „Seisukoht ja ajaleht ei ole ju Menschikowide juures tähtis, wõib mitmesugusest seisukohalt ja mitmesuguste ajalehtede juures kirjutada. Ainult suuri lõugu on waja, pingelist harimatust, igasuguse abinõu tarwitamist ja arwustamist.
>
> Tallinnasse on üks noormees juurde tekkinud. Õige ilus on waadata, kudas iga aasta ikka paar niisugust juurde sünnib. Niikaua, kui Tõnisson olemas, on iga aasta ka jälle see wõi teine piimahabe juurde tulnud, kes teda mõnitab, pilkab, sõimab, needib. On siis tükk aega seda ametit pidanud, oma nimekese tuttawaks teinud, kodanikkude mälestsewasse kogusse ära kadunud, kuna jälle uus mees tema aset täidab, jälle piimahabe. jälle harimata, jälle sit ja sealt midagi lugenud ja kaob jälle kuskile eestseisusesse, nõukogusse ja kaswatab enesele kõhtu ja mõistlikku elutarkust."

Nii on see kuri ilm. Wast mõne päewa eest kaebas meil H. Walki kopikuleht niisamati, et kurjas ilmas mingit muutust ei ole: on Saksa linnawolikogu, siis ajab ta salaja asju, on Eesti linnawolikogu, siis ajab ta asju jälle sama salaja.

Aga on weel tõde maailmas olemas ja mees. kes ainult tõde otsib: see on H. Walki kopikuleht! Ja kui Hoia Ronka, pea eel, jalad taga-järel, Wanemuise puhwetist wälja minna on aidatud, — kas arwate, et ta siis, nagu Gustaw Suits, inimeste põlgajaks hakkab? Ei, — weel on mees, kes temastki aru saab ja kellest tema aru saab. Ja kui ta oma koduses puhwetis natuke „kuraasitanud", siis ei unusta ta mitte tänulikult ütlemast:

> „Minu arust peaks praegu ka Tõnissoni wastased Tõnissonile tänulikud olema, mitte sellepärast, mida ta Eesti rahwale kasutoowat on pakkunud, sest üleüldsus ei huwita neid herrasid mitte nii palju kui nende eneste isik. Oma isiku pärast peaksid nad tänulikud olema. Sest nüüd on Tõnisson olemas, kes kõik nooled enese peale tõmbab. Iga tattnina sibib kiwiga tema poole. Agu tuleb ju kord ka aeg, kus Tõnissoni enam olemas ei ole. Ja see tüüpus ajakirjanikka jääb elama. Keda need siis õige märgilauaks wõtawad? Te arwate, et siis põhjust ei oleks, kedagi märgilauaks wõtta? Eksite. Ega meil ju siin põhjustega tegemist ei ole, siin rääkiwad iseloomud, kes oma iselaadi-küllusest ometi midagi peawad awaldama. Ja siis Teie, kes Teie praegu kõhtu silitades naeratate, kui niisugused herrad wäga käredalt arwustawad, siis tuleb kord Teie kätte. Siis tuleb susi ja sööb Teid."

Wäljamaalt.

Austria ultimatum Serbiale.

Austria walitsus on Serbiale ultimatumi ette pannud. Selles nõuab ta, et Serbia kaheksa päewa jooksul Albania pinnalt oma wäe ära wiiks.

Seda sammu peetakse täieste Austria iseseiswaks teoks. Peterburis ja Londonis on Austria saadikud ultimatumist teada annud ja tähendanud, et ultimatumi ettepanek Italia ja Saksamaa nõusolekul sünnib.

Prantsuse wäliste asjade minister Pischon ütlenud, et Londoni otsused kuue suurriigi poolt tehtud ja Austrial nende riikide wolitusi ei ole.

Wenemaa ja Inglismaa anda ka Serbiale nõu oma wägesid Albaniast ära kutsuda. Albanias korra jalale seadmise asjas tuleb, ütlewad need riigid, kõige kuue suurriigi poole pöörda.

Serbias on Austria ultimatum rõhuwat mõju awaldanud. Aga walitsus olla selle poolt, et wäge Albaniast mitte ära ei tule kutsuda; see oleks oma piiri paljaks jätmine ja albanlastele wõimaluseandmine uueks pealetungimiseks.

Sõjawägedele on aga käsk antud, et nad Albanias edasi ei läheks, waid strateegilistele seisukohtadele jääksid.

Arwatakse, et Austria ja Serbia wahel kokkupõrkamine tuleb. Wienis mõeldawat Albaniat Austria ülemwalitsuse alla wõtta.

Sõjawäe uuendamine Austrias.

Austria-Ungria on seaduseprojekti walmistanud, mille järele sõjawäge 31.000 mehe wõrra suurendatakse. Tahetakse peaasjalikult piiriäärseid polkusid kõwendada ja asutatakse kaks uut ratsawäe polku.

Põhjendus sõjawäe suurenduse tarwiduseks on õige lihtne: teised riigid suurendawad sõjawägesid, ka Austria peab sedasama tegema. Et aga suurendamine rahalisi raskusi teha, siis tehtawat uus seaduseprojekt pikkamisi, mõne aasta jooksul teoks.

Esialgul on sõjaminister palju rohkemal arwul suurendamist tahtnud ette wõtta, aga rahaminister näidanud, et see rahalistel põhjuste wõimata on.

Puhastus Prantsuse sõjawäes.

Tänawusügiseste manöwrite tagajärjed on nüüd teada. 16. oktobril oli ministrite nõukogu koos, kus otsuseks tehti hulk kindralid ametist lahti lasta, sest et nad oma kohusid ei ole täitnud wõi täita mõistnud. Muu seas lastakse lahti kolme korpuse komandeerijad kindralid, kaks diwisjoni kindrali ja kolm brigadi kindrali ja wiis polkownikut. Kõigi nende peasüü seisab selles et nad kindralstaabi kaarti manöwrite ajal tundma polnud õppinud ja moonawedajatega õigel ajal ühendusesse ei astunud, nii et tõsise sõja ajal nende wäeosad sarnastel asjaoludel wälja oleksid jäänud.

Üks kindraliteft, nimega Faury, ei tahta aga sõnakuulelikult oma saatuse alla heita, lükkab süüdistuse awalikult tagasi ja arwab, et lahtilaskmiseks hoopis teistsugused põhjused on olnud. Tahetawat nimelt wabariiklastest lahti saada, sest üks kindralstaabi ülem olla jesuitide kaswandik, kes kiriklasi wanameelsete asemele mõelda ametisse seada.

Kaugemalt riigist.

Kudas elatakse.

Luuga kreisis, Belsko-Säberskaja wallas, Sabitse küla lähedal tapeti taluomanik Schuawin ära. Talle oli püssiga theejoomise ajal läbi akna pähe lastud. See on kolmas tapmine lühikese aja sees selles wallas.

Schuawin asus umbes 14 aastat tagasi siia walda elama ja ostis enesele 400 dess. ümber maad Sabitse küla lähedale. Ta oli endine gümnasiumi kooliõpetaja, sellega kõrgema hariduse osaline. Naisega läks ta lahku ja see asus pojaga pealinna elama, kuna aga Schuawin siia elama jäi ja nimelt — kahe naisega. Naisteks olid tal — esimene ühe Wene preestri abikaasa, teine keegi kooliõpetajanna. Isekeskis said naised hästi läbi, olid oma „mehele" truud, kuigi see tihti nendega halwaste ümber käis ja waewalisel wiisil neile süüa andis. Ja selle üheteistkümne aasta sees muutus Schuawin wälimiselt kui ka sisemiselt. Ta elawiis häwitas tema hõbitundmise, kui ka hingelised nõuded ja puhtuse. Niisugust elu elas ta awalikult, ja wiimasel ajal käisid isegi jutud, et ta ka oma 18 aastase tütrega läbi käiwat. Ja igatahes poleks see ka ime olnud, sest nende kodune elu kõneles selle poolt. Nad elasid kõik ühes toas, Schuawin, naised ja lapsed. Lapsed, kokku 11, olid kõik kiriklikult ristimata. Schuawin põllutöö peale rõhku ei pannud, waid ajas Sabitse küla talupoegadega kohtuasju, üks kord neid ühe, teine kord teise põhjuse pärast kohtusse kutsudes. Wõit jäi alati tema poole. Niisugusid kohtuasju oli palju, sest et Schuawini maa talupoegade maa sisse käis, ja esimene alati wiimastelt igasuguse, kuigi kõige wähema piiririkkumise eest trahwi nõudis. Talupojad olid temaga igapäew hädas, sest et juba mitmed sajad rublad olid trahwi maksnud. Tihti ähwardasid nad, et Schuawin ära tapetakse, isegi ka ametnikkude juuresolekul ei kartnud nad seda ütlemast. Ja wiimaks saadeti ähwardus täide. Schuawini maa läheb ta seaduslikule pojale, kuna aga ta kaks teist „naist" ja nende lapsed esimese nõudmise peale majast wälja peawad kolima. Kõik haritud inimesed nii hästi Schuawin kui ka ta „naiſed". Käidi ka preeſtri naiſt ſealt ära kutſumas, kuid naine ei tulnud. Ta pidas Schuawini juures olekut paremaks, kuigi ſeal igal pool mustus ja Schuawini poolt makſmapandud puudus walitſes.

L. U.

Tüli piduſöögil.

„Ruſſk. Wed." juubeli puhul toimepandud piduſöök lõppes järgmiſe tüliga.

Selle peale, kui pristaw Srojew piduſöögil õnneſoowide telegrammide ettelugemiſe ära keelas, ütles juhataja würſt Dolgorukow, et ta juhataja wolituſed maha paneb.

„Kui juhataja juba juhataja wolituſed maha paneb," ütles pristaw, „ſiis loen ma koosoleku lõpetatuks. Palun laiali minna!"

Selle peale kuulduſid ütlemiſed, et ſiin ju restoran on ja iga mees wõib oma wiina ja kohwi juua. Mõned paluſid, et Dolgorukow uueste juhataja kohustetäitmiſed oma peale wõtaks. Aga Dolgorukow ei täitnud ſeda palwet. Seal hüüab äkitſelt Bunin:

„Ma ei ſoowi ära minna. Ma nõuan, et wõin oma wiina ära juua."

Pristaw kuulis ſeda hüüdu.

„Kes ſeda ütles?" küſis pristaw Srojew.

„Auakademikus Iwan Alekſejewitſh Bunin," wastab Bunin.

„Olge head, tulge mu järele."

Bunin wastab, et ta ſeda ei ſoowi teha. Selle juures tõuſis Bunin üles ja läks pristawiſt mööda.

„Ma palun teid mitte mind warukaſt rebida," ütles pristaw. „Ärge andke oma kätele waba woli."

„Mina ei ole teid kiskunud," ütles Bunin. „Kui ma teid kogemata puudutaſin, ſiis palun wabanduſt."

Kõik arwaſid, et tüli ſeega lõppenud on.

Kella kolme ajal tuli pristaw Srojew mitme jaoskonna ülewaatajaga Bunini laua äärde ja palus teda erakabinetti tulla.

Banin läheb politſeinikkudele järele.

Paljud piduſöögiſt oſawõtjad koguwad kabineti ukſe taha. Nõutakſe, et neid ſiſſe lastaks, ſeſt nad tahawad protokollile alla kirjutada. Lõpuks lastakſe ſiſſe akademikus Owſjaniko-Kulikowski, kunstnik Waſnetſew ja rahukohtunik Muromtſew.

Protokollis jutustab pristaw, kuidas ta piduſöögil koosoleku kinni pannud, ſeſt ta keelanud telegrammide ettelugemiſt peale ſelle ära, kui Aismanni telegramm ette loetud. Selle peale wilistatud ja ſiſiſtatud, mis temo kohta käinud. Tüli kirjelduſel Baniniga kriipſutab pristaw alla, et ta temaga lahkelt ümber käinud.

„Kus teie elate?" küſib pristaw Buninilt.

„Praegu Moskwas Loskuti wõõrastemajas,"

„Ei," wastab pristaw, „ma küſin, kus teie alaline elukoht on."

„Ma elan ſeal, kus ſee mu hingele meeldib," ütleb Bunin. „Waheſt Italias, waheſt Indias jne."

Pristaw kehitab ſelle peale õlaſid.

„Ta on meil reiſija," tähendab Kulikowski naeratades.

„See tähendab, et teil ei ole ſiis alaliſt elupaika?" küſib pristaw. „Aga paſs teil ometi on?"

Bunin ütleb, et tal paſs tingimata on.

Pristaw paneb päraſt protokolli, et Bunin ta küſimuſe peale oma elukohta teada ei andnud.

Kella nelja ajal on protokoll walmis, aga Bunin ei kirjuta ſellele alla, ſeſt et ſeal niiſuguſi aſju ſees olla, mis ſiin ei ole ette tulnud. Ka ei kirjutanud nelt teiſt iſikut, kes ſeal juures olid, ſellele alla.

Bunin wõetakſe politſeiametniku teotamiſe päraſt ametikohuste täitmiſel wastutuſele.

Lähemal ajal tuleb „Ruſſk. Wed." juubeli komitee kokku, et ſeiſukohta koosoleku ja piduſöögi lõpetamiſe kohta politſei poolt wõtta.

Uſuliſe tapmiſe protſeſs.

Üheksandal kohtupäewal kuulati ſuur hulk tunnistajaid üle. Need olid aga enamaste inimeſed, kes aſja kohta midagi tähtſamat ei teadnud ütelda, nii et kohtupidamine ſellel päewal õige igaw tundus. Tähtſas ſelle juures oli ſee, et ſee nüüd kohtu ees awalikuks tuli, kuidas Wera Tſheberjak poiſikeſe Sarutſki peale oli katſunud mõjuda ja talle oma poolt püüdnud ütluſed tunnistuſeks ſuhu panna. Nüüd toodakſe W. Tſheberjak ja poiſike ſuud-ſuud wastu. Esmalt tungis naine ägedaste poiſikeſe kallale, kuid ſelleſt hoolimata ei luſe terane poiſike ennaſt kõigutada ja naine peab wiimaks järele andma. Ta ainult küſinud, nõnda katſub ta oma tegu pehmendada, kas ta olla Shenjat tundnud.

Kümnes kohtupäew on aga hoopis elawam ja tunnistuste poolest huwitawam.

Surnukeha oli Wera Tſheberjaki korteris. Põhjatu ſuurt ärewuſt ſünnitab tunnistaja Wõſchemirski ütelus, kui ta kohtus kõnelenud, et ſurnukeha olla Wera Tſheberjaki korteris nähtud. See olnud põrandartide ſiſſe mäſſitud, ſeda näinud ſeal tunnistaja tuttaw Nowitſh, kes aga nüüd ühes perekonnaga Ameerikas olla. Ameerikaſſe ſõitmiſeks ſaanud Nowitſh Tſheberjakilt raha. Nowitſh kõnelenud tunnistajale ſelleſt juſt enne ärasõitu. See tunnistus on muidugi nagu pomm ja ſilmanähtawalt tõuſeb ärewus mõlemi poole juures. Hakatakſe wanameeſt küſima. Miks ſee uurijale ei kõnelenud, kui niiſuguſid tähtſaid aſju teadis. Tunnistaja wastab, et ta ei tea, kes teda ette kutſunud, ſee talle ſugugi lõbu ei tee ja et ta üleüldſe ei taha niiſugusteſt aſjadeſt teada ſaada. Aga miks ſiis Nowitſh iſe ei kõnelenud? Kuidas ta wõis kõneleda, kui ta lubamatalt rewolwrit pidas, mis Wera Tſheberjak talle andis. Kus pool ſee riidesſe mäſſitud ſurnukeha oli olnud, küſib kohtu eſimees. „Wannis" wastab tunnistaja.

Kui tunnistajalt on teada ſaadub, et ta katoliklane on, küſitakſe temalt, kas ta ſõber Nowitſh waheſt juut ei ole.

„Ei, ta on katoliklane," wastab tunnistaja.

„Kuidas teie wõiſite niiſuguſt tõſiſt aſja warjata," küſitakſe uueste tunnistajalt.

„Mis ſeal warjata, kui ſeda igaüks teadis," ütleb tunnistaja.

„Ja teie uskuſite ſeda juttu," ütleb Maklakow.

„Muidugi uskuſin," wastab tunnistaja.

Prokurör ei jää ſellega rahule ja küſib kuſt wõiſid kaitſjad teada, mis tunnistaja ſiin jutustab.

Kaitſja Barski ütleb, et ſeda tunnistaja juttu kaitſjad ei ole teadnud, waid tunnistaja kutſutud ſelleks, et ta Beiliſe ja Wera Tſheberjaki wahekorda ſelgitaks.

Barski küſimuſe peale ſeletab tunnistaja, et Beiliſe lehm olla kuristikku kukkunud ja ſeal ſurma ſaanud. See lehm on aga tähtſas, ſeſt Tſheberjak tunnistab, et lapſed käinud Beiliſe käeſt piima toomas. Selle tunnistuſe järele ei ole nüüd Beiliſel lehma enam olnud.

„Ah teil on ka ſee teada, et lehm ära ſuri," tähendab prokurör pilkawalt. Selle wastu tõstab Gruſenberg protesti ja ütleb, et niiſugune märkuſe tegemine lubamata on.

See pahandab eſimeeſt.

„Teie ei ole ſiin kohtujuhtaja," ütleb eſimees. „Teil on õiguſt ühe ehk teiſe aſja kohta oma arwamiſt awaldada ja paluda, et ſee protokolli ſaaks üles wõetud. Mis ſiin lubamata on, mis mitte, ſee ei ole teie aſi, ſeſt ſeega kiſute juhataja ameti oma kätte. Ma teen teile hoiatuſe."

Gruſenberg palub prokuröri lauſe protokolli üles wõtta.

Kuid prokurör arwab kohaſeks ka teiſele poole pöörda:

„Ma palun teid tagaſihoidlikud olla," tähendab ta prokurörile.

Seal ütleb Smakow uueste, et kaitſjatel Wõſchemirski tunnistus juba ennemalt teada oli, olgugi et tunnistaja ta oma ütluſe järele ſeda kellegile ei olnud kõnelenud.

Kaitſjad protesteeriwad ſelle wastu. Tõuſeb müra.

„Ma kutſun teid korro juurde," hüüab eſimees kaitſjatele.

„Ma hoiatan teid," ütleb eſimees, „ſeſt muidu olen ma ſunnitud waljemaid abinõuſid tarwituſele wõtma, ſeſt niiſuguſt üleſpidamiſt ei wõi ma lubada. Teie peakſite ometi teadma, et teie kohtualuſe kaitſjad olete, keda kohutawas kuritöös ſüüdistatakſe, aga teie peate endid ülewal nagu oleks ſee kohtupidamine mõni naljamäng. See on otſe lubamata. Ma hoiatan weel teid, ſeſt niiſuguſe üleſpidamiſe wastu wõtan kõige waljemad abinõud tarwituſele."

Karabtſhewski pöörab eſimehe poole:

„Ma palun ütelda, et teie neid ſõnu mitte ainult kaitſjatele ei ütle."

„Ma ütlen mõlemile poolele üleüldſe," tähendab eſimees.

Kaks uſuhullustajat juuti. Nagu lugejad teawad, jutustati kindlalt, et Kiiewiſſe olla enne Juſhtſhinski tapmiſt kaks uſuhullustajat juuti tulnud, keda arwati tapmiſeſt oſawõtjad olewat. Neid nähtud ſeal, iſelaadi ülikonnad ſeljas. Nad päriſelt hirmutanud lapſi. Ka teati nende nimed. Need olid Ettinger ja Landau. Ettinger on wabrikuomaniku Saitſewi naiſe wend. Nüüd olid need uſuhullustajad juudid ka tunnistajatena ette kutſutud, Ettinger Galitſiaſt, kus ta mõiſaomanik on, ja Landau Pariiſiſt, kus ta oma kapitaliſt elab ja kirjatöödega katſet teeb.

Hoopis ſuur oli aga imestus, kui uſuhullustajate juutide aſemel iluſad nooredmehed, täitſa moodi järele riides, kohtu ette ilmuſid. Wõis näha, et need mehed küll kellegi uſumehed ei ole, waid nad palju parema meelega armastawad ſuure linna lõbukohtades istuda, kui palwemajas wiibida.

Prokurör küſib pitnilikult meeste käeſt, misuguſeſt uſulahuſt nad pärit on, kuid meestel ei näi kõigeſt neiſt aſjuſt mingit aimu olewat. Wiimaks palub teine neiſt, et prokurör iſe ära ſeletaks, mis ta neilt teada tahab ſaada. Prokurör ei ſeleta ka mitte. Wiimaks ſattub prokurör oma küſimistega õige piinlikkuſe ſeiſukorda. Ettinger on paar korda Wenemaal käinud, ei oska Wene keelt ja kõneleb tõlgi läbi. Kuid tõlgil on raske ſelgeks teha, mis prokurör küſib ja tõlk ja tunnistaja kõnelewad hulk aega teine teiſega, kuid tunnistajale jääb iſegi aruſaamatuks, mis prokurör tahab.

Kui tunnistaja Landau ſeletab, et ta igal pool Kiiewis wõinud elada, ainult kahes linnajaos mitte, ſiis paneb ſee prokuröri kangeste imestama. Ta küſib tunnistajalt, miks ei ole luba ja kui tunnistaja ütleb, et ta ſeda ei tea, tähendab prokurör äritatult:

„Mis komödia ſiis ſee on. Igal pool wõib elada, aga mitte kahes linnajaos."

„See ei ole komödia, waid tragödia," tähendab kaitſja. Eſimees teeb kaitſjale niiſuguſe märkuſe kohta tähenduſe ja ſeletab ſiis wannutatud meestele, et niiſugune määrus Kiiewi kohta tõepooleſt on antud.

Kiiewis käiwad kindlanäoliſed kuulujutud ringi, nagu peaks Beiliſe protſeſs ſedakorda pooleli jääma, uus uurimine ette wõetama, mille põhjal edaſpidi ka Wera Tſheberjak ſüüpinki tuleks.

Teiſelt poolt teatatakſe jälle, et 23. oktobriks tahetakſe protſeſſiga lõpule jõuda.

Kaheteiſtkümnes kohtupäew.

Unine ja õige ilma huwituſeta päew. Iſegi rahwaſt on kohtuſaalis hoopis wähe. Kogu aeg kulub ſelle peale ära, et ſelgeks teha, kas Saitſewi wabrikus ſellel ajal juba tööd olid alganud wõi mitte. See küſimus on juſt ſellepäraſt tähtſas, et hulga tööliste ſealolemine (Beiliſe korteri all oli tööliste jaoks tuba) poiſikeſe röövimiſe ja tapmiſe oleks ju wõimatuks teinud.

Ridade kaupa tulewad kohtu ette talupojad, kes Saitſewi wabrikuſt telliskiwa olid wedanud. Küſimuſed on ikka üheſuguſed: Millal kiwide wedu algas? Kes andis kwiitungiſid wälja? jne. Aga ſee tuliſus ja ägedus, millega küſimuſed mõlemilt poolt ette pannakſe, näitab wäga häſti, kui tähtſaks wastuſid peetakſe. Iſeäranis nähakſe ſüüdistajad nende peale rohkeste rajawat.

Süüdistus nagu tahaks kindlaks teha, et 12. märtſil wabrikus tööd ei olnud, ſeal oli alles tühi, ei olnud weel töölised ſinna ſõitnudki.

Talupojad ei ſaa kuidagi kindlaks teha, millal nad wabrikuſſe tööle tulid. Üteldakſe 10., 11., 12. ja 16. märtſil ja tõiſe päewa kätte ſaamiſeks kulutatakſe rohkeste aega, kallatakſe tunnistajad küſimuſe wihmaga üle. Tuleb ette, et küſimuste waral tunnistaja ſegaduſeſſe wiiakſe, nii et ta lõpuks hoopis teiſe päewa juurde tuleb, kui ſee on, mis alguſes nimetas.

Iſeäranis agar oli Samoslowski. Lihtſatel inimestel, talupoegadel, läks tunnistuste andmine tükati piinaks, ſeſt nad ei ſaanud iga kord ſugugi aru, mis neilt taheti. Ja ristküſimusteſt hoolimata, ei ſaadud ſiiski kindlaks teha, nagu ei oleks 12. märtſil Saitſewi wabrikus tööliſi olnud. Hoopis ſelle wastu, tunnistaſid wäljaantud kwiitungid, et tööd oli, kuna juſt ſee Beilis oligi, kes tunnistuſi ſellel päewal wälja andis. Ka katſus Samoslowski kord ära näidata, nagu oleks need tunnistuſed wõltſitud, aga ſee ei läinud korda.

Selgus huwitaw aſjaolu. Enamaste kõik tunnistajad tunnistaſid nii, mis kohtu-uurija juures antud tunnistustele wastu käiſid. Kui kohtus ſelle peale tähelepanemiſt juhiti, ei teadnud mehed muud teha, kui kehitaſid õlaſid. Iſeäranis tähtſaks peeti tööliſe Bobrowski tunnistuſt. Oli nagu teada, et tema tunnistuſeſt ſelgub, et wabrikus ſellel ajal tööd ei olnud. Tunnistaja astuski ette, pealt näha ärkſas mees, kirjaoskaja, kõneles julgeste, nii et prokurör teda ei ſaanud kõrwale wiia. Ta tunnistas, et tööd algaſid ſeitsmendal märtſil. Kui üteldakſe, et ta eeluurimiſel teiſe päewa nimetanud, ſiis ei tea ta, kuſt niiſugune ekſitus wõis tulla, aga teeb tõeks, et tööd 7. märtſil algaſid.

Wera Tſheberjaki eluwiiſide kohta annab ſellel päewal keegi Gajewskaja ſeletuſt. Ta elanud kord Tſheberjaki juures ja olnud ſunnitud ſealt ära minema, ſeſt et Tſheberjak tume iſik on. Ta kuulnud iſe, kuidas Tſheberjak kord olla oma toas ütelnud: „See poiſs tuleb ära ſaata, ta ekſitab meid." Ka oſtnud ta Wera Tſheberjaki käeſt kord palitu. Kuid keegi naisterahwas pidanud ta uulitſal kinni ja ütlenud, et ſee tema palitu on.

Naisterahwad toodakſe ſilm-ſilma wastu. Esmalt ajab Wera Tſheberjak tagaſi, aga wiimaks ei aita — ta peab tunnistama, et nii küll kord oli ütelnud, aga ſee ei olla mitte Juſhtſhinski kohta käinud, waid ühe teiſe poiſikeſe kohta. Tehtud kohtus kindlaks, et ta palitu oli oſtnud ja ta mõisteti õigeks.

Kõmuline teade. „Birſhew. Wed." toob järgmiſe kõmu-teate: „Moſk. Gaſ." teatatakſe Warſſawiſt, et kohaliſes wangimajas olewat kaks ſunnitöö wangi tunnistanud, et nad Beiliſi ära tapſid.

Kolmeteiſtkümnes kohtupäew.

See on üks tähtſamateſt päewadeſt ſelles protſeſſis. Täna annab tunnistuſt ajakirjanik Braſul-Buſchkowski, kes erauurijana aſjaſt ſuure elawuſega oſa wõtnud. Beiliſiſt tehtakſe wähe juttu ja kõik lugu keerleb enam-wähem Wera Tſheberjaki ümber. Meie ei hakka pikka harutuſt ja küſimuste rodu ära tooma (Braſulilt küſiti ja kuulati pea terwe päew), ſeda enam weel et ta tunnistuſed needſamad on, mis eeluurimiſelgi andis ja mis lugejatel juba enam-wähem tuntud on.

Tunnistaja ülekuulamiſel tulewad mitmed elupildid Kiiewi alewikkudeſt awalikuks. Kui kaewati, et Beiliſi protſeſs kippus igawaks minema, ſiis oli ſellel kaebtuſel igatahes ka põhjus. Mis huwituſt wõiſidki ſiis need hallid inimeſed ka pakkuda. Igapäewane töö, telliskiwide walmistamine ja wedu jne. Oſiti ka uſuhullustajaid juuta, kes oleks koledates pikkades kuubedes kohtu ette tulnud, kuid nende aſemele tulid noored iſanda-mehed, pead ſiledaks ſoetud, ülikonnad praegu nõelaſilmaſt tulnud. Juba paljas nägemine ütles küllalt ſelgeste, et nendel meestel küll uſuhullustuſega kuigi palju ühiſt ei ole.

Ja protſeſs kippus ikkagi igawaks minema.

Nüüd tuli aſi Tſheberjaki juurde tagaſi ja kohe omandas kohtukäik kaelakohtu protſeſſi näo. Tundub, et Tſheberjaki korter palju kardetawam on kui mõni kuristik linna ſerwal.

Tunnistaja Braſuli ſeiſukord oli igatahes wäga raske. Terwe päew otſa ristküſimuste rahe all ſeiſta, ega ſee nalja aſi ei ole. Mitu korda küſiti talt, kas „Kiiewskaja Mõſli" toimetus talle abi andnud, kuſt ta kulude katmiſeks raha wõtnud jne. Ja tihti tundus kordawateſt küſimusteſt, nagu ei peaks tunnistajat häſti uſtama.

Braſul uſub kindlaste, et ta kindlate jälgede peal oli. Beiliſi ſüüd ei uskunud ſellel ajal ſeal ſalapolitſei ametnikud ka. Nõnda ütelnud Kraſſowski pahandades: „Süüta inimeſe wõtſid kinni!" Kuid Braſul ei ſaanud oma uurimiſetööd lõpule wiia. Eſiteks puudus tal jõud ja teiſeks elas ta intrigede ilmas, kus ametnikkude tahtmiſed ja püüded uurimiſe aſjas lahku läkſid. Olgugi et Braſul politſeinikkudega läbi käis, tuli talle näituſeks Beiliſi kinniwõtmine täitſa ootamatalt ja niiſama ootamata oli talle ka ſüüdistuſeakti walmistegemine.

„Ah teie ajaſite ſiis nuuskimiſt?" ütles prokurör ja ta toonis oli niiwõrt rohkeste kibeduſt ja põlgtuſt, et iſegi eſimees ſelle kohta prokurörile tähenduſe tegi. Hoopis teiſt wiiſi käidi wabatahtliſe uurija Golubewiga ümber. Prokurör tähendas talle, et ta ainult tõe ja õiguſe kätteſaamiſeks töötab.

Kuid mitmetunniline tormijooks Braſuli peale ei toonud mingiſuguſid tagajärgi. Olgugi et Braſul teraw ei ole, kuid oma tunnistuste juurde jäi ta kindlaks? Peale kauawältawaid ristküſimuſt jäi lõpuks ſiiski tundmus järel, et juſt Wera Tſheberjak ſee on, kes Juſhtſhinski tapmiſega lähedaſes ühenduſes ſeiſab ja kelle kätte ſaladuslike tapmiſe niidid käiwad.

Sellſamal päewal kuulati ka Wera Tſheberjak uueste üle ja tõendas jälle endiſeid tunnistuſt.

40.000 rubla ja teiſte ſuuremate ſummade pakkumiſt ei tunnistanud Braſul mitte tõeks. Ta oli küll raha andnud, aga ainult wäikeste ſummadena, mis tal 300 rubla ſuuruſe kuupalga juures wõimalik olnud.

Iſeloomulik on weel ſee, et prokurör Braſuli uurimiſt juutide kogu tööks pidas, mis peaaſjalikult ajalehe „Kiiewskaja Mõſli" poolt wälja läheb.

„Kes on „Kiiewskaja Mõſli" kaastöölised," küſitakſe ja ſeal juures wastatakſe ka: „iſeeneſeſt mõista, ſuuremalt oſalt juudid."

„Ei, juſt ümberpöördud — wenelaſed", wastab tunnistaja.

„Aga wäljaandja on juut?"

„Ei, wenelane, ametiſt lahkunud polkownik," wastab tunnistaja.

Neile küſimustele liſab kaitſja Karabtſhewski juurde, et ka teiſtel ajalehtedel, näituſeks „Now. Wr.", kaastöölisteks juudid on.

Margolin jutustab Weera Tſheberjaki ja Braſuli kokkuſaamiſeſt Harkowis ja ſelle järele pandakſe Tſheberjak ning Margolin ſilm ſilma wastu. Tſheberjak ütleb, et ſeeſama iſand talle Harkowis 40.000 r. pakkunud, et ta ſüü eneſe peale wõtaks. Margolin arwab, et Tſheberjak oma ſüüſt ennaſt lahti tahtnud osta, et tema peale üleüldſe kahtluſt ei langeks.

Kraſſowski tunnistus huwitab kohtuſaalis olijaid. See mees, kes ſtanowoi pristawi ametis olles oma käe peal Juſhtſhinski aſja püüdis uurida, jutustab, et ta uurimiſt maikuul alganud ja eneſele Wõgranowi abiliſeks kutſunud. Ta jõudnud arwamiſele, et tapmine ühe wargaſeltskonna tegu on. Päraſt leidnud ta Luka Prihodko päewaraamatuſt märkuſi ſelle kohta, kus peaaju on. Sinna olnud ka Juſhtſhinskile haawad löödud. Sellepäraſt wõtnud ta Luka Prihodko wangi.

Päraſt tuli aga Prihodko ſüütus awalikuks ja kahtlus langes Tſheberjaki ja Beiliſi peale. Läbiotſimiſed nende juures ei annud aga tagajärgeſid. Uurimine ſaatis aga tunnistaja eneſe halwa kuulſuſe alla ja ta pidi ametiſt lahkuma. Et oma ſüütuſt ſelgeks teha, hakanud tema, Kraſſowski, ametiſt lahkudes aſja uueste uurima. Weebruarikuul 1911. a. pandud Kiiewis palju warguſid toime, waraste peſa olnud Tſheberjaki majas. Juſhtſhinski, kes ſagedaste Shenja Tſheberjaki pool käinud, ähwardanud kord: „teatan ſalapolitſeile, et ſinu mamma juures alati wargad koos käiwad." Ka Wera Tſheberjaki laste haigus alganud ſamal ajal. Tunnistaja arwab, et ka neid kõrwale taheti toimetada, ſeſt et nad ema wastu halba tunnistuſt wõikſid anda. Kui Shenja haige olnud, pole ema teda rääkida laſknud, matnud ſuu kohe muſudega kinni. Arsti ettekirjutuſt pole ema ſugugi tähele pannud, jätnud haiged lapſed päewade kaupa luku taha. Walentini ſurma järele olnud ema wäga rõõmus. Kui aſja uurima hakatud, olnud Tſheberjak wäga rahutu ja ütelnud, et elawalt ennaſt kätte ei anna.

Järgneb pikk ſeletus waraste Rudſinski, Singajewski ja teiſte juttudeſt. Keegi kuulnud, keegi õelnud, et Rudſinski Juſhtſhinski nii koledaste läbi torkinud. Wargad plaaniſenud Sofia peakirikut Kiiewis riiſuda ja tahtnud ſelle juures üht poiſikeſt tarwitada, kes läbi akna mahuks. Tahetud Juſhtſhinskit tarwitada.

Adwokatide küſimiste peale wastates ütleb Kraſſowski, et Juſhtſhinski uſuliſtel põhjustel ära pole tapetud. Ka tema arwates on Juſhtſhinski ſurnukeha kolm päewa Tſheberjaki korteris olnud, ſeſt kuhugi pole Wera teda peita ſaanud.

Kraſſowski paljaſtab muu ſeas ühe endiſe mustaſajaliſe organiſatſioni liikme Pawlowitſhi tegewuſt, kes lihtne waras ja kelm olnud.

Kraſſowski ülekuulamiſega ei jõuta 8. oktobril weel lõpule.

Riigiwolikogu kokkutulemiſe eel.

Kõik erakonnad arutawad nüüd, misſuguſt taktikat riigiwolikogus tarwitada. Moskwas pidaſid progresſistid riigiwoliniku Jefimowi juhatuſel konferentſi ära. Konferentſiſt wõtſid progresſistide riigiwolikogu fraktſion ja ſilmapaistwad ſeltskonnategelaſed oſa.

Konferentſi päewakorras oli fraktſioni tegewus neljandas riigiwolikogus. Fraktſioni komitee kandis aruande fraktſioni tegewuſe kohta ette. Aruanne tuli arutamiſe alla, mille peale konferents järgmiſed otſuſed wastu wõttis: 1) Fraktſion peab riigiwolikogus püüdma realſet ſeaduſeandliſt tööd teha ja walitſuſe ſeaduſewastaſe tegewuſe wastu energiliſelt wälja astuda. 2) Et fraktſion tungiwamalt ja kindlamalt oma erakonna programmi läbi püüaks wiia, ſelle juures iſegi riigiwolikogu laialiſaatmiſe wõimaluſt mitte arweſſe wõttes. 3) Selle poole püüda, et riigiwolikogu tähelepanemiſt mitte niiſuguste ſeaduste eelnõude peale ei juhitaks, mis ſiſuliſelt maale ſuurema tähtſuſega ei ole. 4) Riigiwolikogu peab iſe oma tegewuſe programmi looma, iſeſeiſwalt ſeaduſe-eelnõuſid wälja töötama, millega kauem oodata ei wõi, ja mitte ainult nende eelnõudega leppima, mis walitſus riigiwolikoguſſe läbiwaatamiſeks annab.

Rahwakooliõpetajate abiandmiſe-ſeltſide aſjus.

-pt- Haridusministerium ei ole rahwakooliõpetajate abiandmiſeſeltſiſid iialgi hea ſilmaga näinud, niiſamuti nagu ta kõike ſeda, mis rahwakooliõpetajate koondamiſeſſe puutub, kardetawaks ja mitteſoowitawaks on pidanud. Alles hiljuti tehti haridusministeriumi nõukogu liikme Speſchkowi ſeletuskirja põhjal kooliõpetajate abiandmiſeſeltſide aſutamiſele mitmel pool takistuſt, kuna ametlikult ſeda ſellega ſeletati, et ministeriumis kooliõpetajate abiandmiſeſeltſide tarwis eeskujulik põhjuskiri wäljatöötamiſel olla. Nagu nüüd walitſuſe ringkondadeſt kuulda, tahetawat kooliõpetajate abiandmiſeſeltſide aſutamiſeks luba-andmiſt õpekonna kuratorite hoolde anda.

Peale ſelle tahta haridusministerium riigiwolikogule ettepanekut teha, nimetatud ſeltſide tarwis iga-aastaſt krediti määrata, milleſt kooliõpetajate-ſeltſidele abirahaſid antakſe. Abiraha tarwiduſt motiweerib ministerium ſellega, „et rahwakooliõpetajate abiandmiſeſeltſide kaſulik tegewus aineliſe toetuſe puuduſel tuntawalt kannatab, kuna ministerium kõigeſt heaſt tahtmiſeſt hoolimata ſeda puuduſt parandada ei wõi, ſeſt et temal ſelleks tarwilikku krediti ei ole." Teadjad ringkonnad aga ſeletawad krediti tarwilikuks tunnistamiſt ſellega, et rahaministeriumi abirahaga ühel ajal kooliõpetajate abiandmiſeſeltſide tegewus haridusministeriumi kontrolli alla ſeatakſe ja need ſeltſid ministeriumi mõjuſt ärarippuwateks tehakſe.

Kirjad kodumaalt.

M. Harju-Jaaniſt. Anijalt. Kooliõpetajanna walimine. 2. okt. oli Anija wallawolikogu ees ſelle kooli peale teiſe õpejõu walimine. Wiimaſele oli kaks kooliõpetajannat ilmunud. Nendeſt waliti ametiſſe Amalie Schneider 200-rublaliſe aastapalgaga.

L. L. Kullamaalt. Kohad põllupanga kätte läinud. Ammu juba ootaſid Kalju walla mehed oma kohtade Doni põllupangalt kroonu põllupanga kätte üleminekut. Nüüd olewat ſee ootus ja lootus täide läinud. Nii palju talurahwa põllupank kohad odawamalt müüb, on küſitaw, aga kaſu ſeiſab ſelles, et põllupanga protſendid ligemale 1 protſ. odawamad on kui Doni pangal. Teine kaſulik tingimine on ſee, et peale ſiſſemakſuraha enam eſimestel aastatel kapitali makſmiſt ei ole, kuna Doni pangaſt ostes tuleb keskmiſe ſuuruſega, ſ. o. 4000-rublaliſe koha eeſt 5 aasta jookſul 650 rbl. koha hinnaſt wälja makſta, mis muidugi wäikeſe rahaga oſtjale ſuurt raskuſt ſünnitab.

Mut. Töstamaalt. Tööliste puudus. Et Töstamaa mõiſa moonakate palgad ühed kõige wiletſamad on, mida iganes moonakatele weel makſetakſe, ſiis on ka tööliste puudus wiimaſel ajal mõiſas ſuur. Suwel, kus mõiſa tööd enamaste poolteks heinategijad popſid ja wabadikud ära teewad ei anna tööliste puudus mitte ennaſt nii terawalt tunda kui ſügiſel, iſeäranis kartuliwõtmiſe aegus, mis popſid ja wabadikud enam ſunnitud ei ole mõiſas tööl käima. Kuigi tööliste puudus mõiſas ſuur on, ſiiski ei tihka mõiſawalitſus ka päewatöölistele, keda ehk waheſt hea päewapalga eeſt weel ſaada oleks, palka makſta. Palka makſetakſe mõiſa päewalistele ſuwepäewade eeſt meesterahwastele 50—60 kop., naisterahwastele 30—40 kop., ſügiſel wähemgi weel, kuna aga taludes ſelle wastu hoopis rohkem palka makſetakſe. Tänawu mattis warajane lumi ja külm alles täieste puutumata kartuliwäljad eneſe alla.

— Haruldane ſuur kalaſaak on tänawu Töstamaa ja Tõhela järwedes. Mõlemiſt neiſt järwedeſt püütakſe iga päew läbiſegi wiiekuni kuuekümne rubla eeſt kala. Eſimene neiſt järwedeſt on Töstamaa mõiſa omandus ja ta on kellegi Pärnu kalamehe käes rendi peal, kuna aga wiimane talupoegade omandus on.

— Kurjaläinud lootuſed. Minewal ſügiſel jaotas Töstamaa mõiſawalitſus ühe 200 wakamaa ſuuruſe karjamõiſa „Kuldi", mis mõiſale mingiſuguſid ſiſſetulekuid ei annud, kohtadeks. „Kuldi" maad on enamaste liiwaſed ja üleni kiwidega kaetud, nõnda et wiljakaſw ſeal alati kehw on. Karjamõis jaotati 5 krundiks, igaüks 40 Riia wakamaad ſuur. Mõis pakkus maad ſoowijatele rendikohtadeks wälja. Et maata inimeſi ſiin ümbruſes palju on, ſiis jookſiti ſõhendatud maatükkide peale tormi, ilma et rentitingimiſi oleks keegi lähemalt järele uurinud ehk järele pärinud; õnnelik oli ainult ſee, kes maatüki kätte ſai. Omal nõul ja jõul weeti talwel palgid ja ſuwel ehitati elumajad ning kõik tarwilikud hooned. Nüüd, kus hooned igal rentnikul juba enamaste ülewal on, mõnel ka metſa laastatud ja karjamaid haritud, on mõiſawalitſus ka rentnikkudelt renti nõudma hakanud. Rentnikkude ſoowi peale rendikontrahtiſid ära kinnitada, wastanud mõiſawalitſus, et mõiſa ja rentnikkude wahel mingiſuguſid kontrahtiſid ei ſaada olema; rentnikud makſku eſimeſel aastal iga Riia wakamaa pealt maa wäärtuſe järele 135—180 kop., kuna järgmiſtel aastatel mõiſawalitſus renti kord-korralt kõrgemaks tõstwat. Kes aga mõiſawalitſuſe poolt ettepandud renditingimistega mitte rahul ei olla, wõiwat kohaſt wälja kolida. Rentnikud on kaunis täbaraſſe ſeiſukorda ſattunud. Kohtade wäljapakkumiſe ajal õeldud, et kohtade kindel ja muutmata rent jääb olema 135—180 kop. maa wäärtuſe järele, iga Riia wakamaa pealt, kuna aga nüüd, kus oma kulul hulk hooneid üles on ehitatud, mõiſawalitſus juba rendi kõrgendamiſe peale rentnikkude tähelepanemiſt juhib.

Eks. Rihtliſt. Kingitud aſjade oksjoni pidas Rihtli Põllumeeſteſeltſ möödunud pühapäewal endiſe Kiernerti pee ruumides. Rahwaſt oli murruna, ſeſt ſelſamal päewal oli ka laat, olgugi pühapäewal. Aſju oli kingitud küll wähe, kuid need makſid häſti hea hinda. Nii ſai ſeltſ eneſele mõnegi rubla. Wiimaſe näib kingitud aſjade oksjon ikka weel halwas olewat, kuhu kõiki kõlbmata ja „migurit" aſju peab andma, nii puuſt kirweid, põhjata piipuſid, wõnu tanuſid ning põlleſid jne. Mis peab oſtja ſelle kribuga ſiis tegema? Kui juba annetada, ſiis juba tarwiliſi aſju! Aſutad oleks kellegi piiniku walmistatud poſtkaardid koholikkudeſt makkohtadeſt ja need läkſid ka makſma 10—30 kop. tükk.

Mm. Heimeſt. Jõgewestelt. Kõhutõbi, mis ſiin ſeptembri keſtel wähenenud näis, hakkab nüüd uueste hoogu wõtma. Tõbe peſapaigaks on Jõgeweste mõis ja ſelle maa peal aſuw n. n. Niiſalinna alewik. Puudub wähemgi korraldus haiguſele piiri panemiſeks.

-an- Pärnuſt. Korterioludeſt. Tühje korteriſt leidub kaunis rohkeste, aga ſellepeale waatamata ei wõtlegi majaomanikud üürihinda alandada. Suuremalt jaolt leidub tööliste korterit tühje, mida ſellega tuleb ſeletada, et Waldhofi ſtreigi ajal palju töölisi linnaſt lahkuſid ja uuſi ei ole nõnda palju ſuurde tulnud, et wabrik ſarnaſe tööliste arwuga, kui enne ſtreiki, wõiks töötada. Nagu kuuleme, katwatſeb Waldhofi wabrik oma töölistele kaſarmu teha. Kaſarm peab tulewaks aastaks walmis olema. Tööliſed ſaawad kaſarmutes elama. Üleüldſe peab tähendama, et majaomanikud ſiin korterite peale ſuurt rõhku ei pane. On juba üürnik majas, ſiis mingiſuguſt parandust ega korteri puhaſtuſt ette wõtta ei taheta, ainult lubatakſe palju. Läheb endine üürnik ära, ſiis alles parandatakſe ja puhaſtatakſe korterit. Uue üürniku käeſt nõutakſe aga ſiis tingimata kõrgemat hinda.

x. **Wiru-Jakobiſt.** Jakobi Noorſoo-kasw. ſeltſi kool töötab tänawu priskeſte. Lapſi on ſenini 75 ja neid tuuakſe ikka weel juurde, kui aga hiline aeg weel waſtu wõtta lubaks. Suwe jookſul tehti koolimajas kõik tarwiliſed paranduſed ära, nõnda et aſi ka ſelle pooleſt korras on. Selts on ſenini oma koolile ikka juurde makſnud ja kaunis ſuuri ſummaſid. Ka tänawu tuleb weel juurde makſta, ſiiski ſaab ſee ſumma endiſte aaſtatega wõrdlemiſi wäike olema. Möödaläinud kewadel oli nõu kooli kroonu algkooliks ümber muuta ja aſi oleks wiſt läbi läinudki, kui mitte koolitülemuſe poolt küſimuſt aaſtaks edaſi poleks lükatud. Nüüd näitab oma kool üsna ſuurt eluſõudu ja küſimuſe otſuſtamine ſaab wiſt tulewal kewadel ſeda raſkem olema. Kui ümbermuutmiſe küſimuſt üleüldſe ette ei oleks tulnud, ſiis oleks ſeltſi kool aſi weelgi paremal järjel olnud, ſeſt nüüd jäid nii mitmedki wanemad makſuwaba kroonukoolt ootama ja jätſid ſedawiiſi lapſed koguni kodu. Rahwa hulgas on ſiin palju neid, kes ſübilt kroonukooli ſoowiwad, aga ka oma kooli poolehoidjate arw ei ole wäike.

-kes- **Kudruſt.** Jõõpraſt. Seltſi aſutamine. Siin, kus noortel weel mingiſuguſt awalikku kooskäimiſe kohta ei ole, ja ſellepäraſt kaunis tihti külades looſipiduſid ja ſimmaniſid peetakſe, tuntakſe wäga ſuurt tarwiduſt ſeltſi järele, kes noortele kui ka wanadele wõiks enam kõlbliſt lõbu pakkuda. Selles ſihis pani kohalik köſter-kooliõp. J. Prikmann 22. ſeptembril kõne-õhtu toime, kus päraſt hr. A. Nikolai kõnet „Noorſoo ſeltſideſt“, ſeltſi aſutamiſe küſimus arutamiſe alla wõeti. Päraſt elawaid läbirääkimiſi, kus ühelt poolt nooreſooühiſuſe, teiſelt aga hariduſeſeltſi aſutamiſt ſoowitati, kirjutati iſikute nimed üles, kes nõus olid ſeltſi liikmeks aſtuma, et ära näha, kas on ſiinſed noored ſeltſi aſutamiſe küſimuſega päri. Üleskirjutatud iſikute ſeaſt, kelle arw üle 30 ulatas, waliti 7-liikmeline komiſjon, kes aſja korraldamiſe oma peale wõttis ja järgmiſeks kõneõhtuks tarwiliſe materjali muretſeb, mille järele ſiis otſuſtada wõib, kas on ſiin kohaſem nooreſooühiſuſe ehk hariduſeſeltſi aſutamine.

-rs- **Põlwaſt.** Poſtiſaatekond awati 1. oktobril hr. Kabori majas. Poſt tuuakſe kaks korda nädalas Wõruſt. Edaſpidi loodetakſe 3 korda nädalis poſti tuua. Poſti wedamiſe eeſt makſab kihelkond aaſtas 400 rubla.

i. l. **Piirſaluſt.** Rahwahariduſeſelts waagub hinge. Piirſalu Rahwahariduſeſelts on, aaſtat ſeitſe wana. Eſialgul oli ſeltſielu täieſte elaw. Selts muretſes eneſele kenad paſunakoori riiſtad, mis umbes 300 rbl. makſma läksid; peale ſeda aſutati raamatukogu, kus praegu 150 rubla eeſt raamatuid on. Siis lahkuſid paar elawamat tegelaſt ſeltſiſt: wallakirjutaja hr. Kruusmann läks Kloostriſſe wallakirjutajaks, ja hr. Kirkmann Kaukaſiaſſe Eeſti aſunduſeſſe köſter-kooliõpetajaks. Peale ſeda tekkiſid ſeltſis weel waſtaſtikuſed hõõrumiſed, milleſt ſelts raſke löögi ſai. 1913. a. jaanuaris kutſus eeſtſeiſus 3 korda üleüldiſt koosolekut kokku, et uut eeſtſeiſuſt walida, aga tagajärg oli iga kord ſee, et üle kuue liikme kokku ei tulnud, nii et wana eeſtſeiſus pidi alles jääma. Käesolewa aaſta juulikuus katſuti uueſte õnne. Siis tuli 10 liiget kokku. Siis waliti wana kirjatoimetaja tungiwa pealekäimiſe päraſt, et teda lahti laſtaks, uueks kirjatoimetajaks praegune wallakirjutaja hr. Sopleymann, ja wõeti ka paar uut liigetki waſtu. Auguſtikuus pandi miniſteriumikooli juhataja hr. Torni eeſtwõttel pidu toime, mille ſiſſetulek rahuloldaw oli ja ſeltſi raamatukogu heaks määrati. Peale ſeda kutſus ſeltſi eſimees eeſtſeiſuſe kokku, et piduſt ſaadud raha eeſt uuſi raamatuid koguſſe tellida, ja pidu tulude ning kulude arwed ära õiendada, kuid ſee ettewõte ſällegi ei õnneſtanud, ſeſt et eeſtſeiſuſe liikmeid peale eſimehe ja kirjatoimetaja kedagi ei ilmunud. Eſialgul oli ſelts korteriga hädas: nüüd jäi aga wana wallakooli maja tühjaks, mille Põllumeeſteſelts ja Hariduſeſelts, ühiſelt wallawolikogu käeſt 80 rubla eeſt ära üürkſid. Nüüd oleksid ſeltſil lahedad ruumid tarwitada, aga nüüd on weel ſuurem häda, ſeſt nüüd puudub — ſelts.

Kohtukoda.

„Ajalehtedeſt pomm“. Nende päewade ſees küüdistati Peterburi ringkonnakohtus parun Stieglitzi kunſtikooli endiſt õpilaſt Nikolai Nowopokrowskit ſõjariiſtus kallaletungimiſes. Kallaletungimine ſündinud järgmiſtel iſeäraliſtel ajaoludel:

Minewal aaſtal jaanuarikuul kõlistas N. wäärtaſjade ülesoſtja Lutſhinini ukſe taga. Kui teenija ukſe lahti tegi, andis ta temale ühe kirja ja palus ſeda peremehe kätte wiia. Kirjas nõudis N. korteriomanikult wiisſada rubla, waſtaſel puhul korterit pommidega õhku laſta ähwardades. Lutſhinin ei andnud raha. Ta katſus koguni ära põgeneda, kuid N. oli pommiga ukſe peal ees. Selle peale kargas L. tuppa tagaſi, N. järele. Ja nõnda jookſid nad mööda korterit üheſt toaſt teiſe. Wiimaks wäſis Nowopokrowski ära ja kukkus maha. Ka pomm kukkus mehe kõrwale põrandale, kuid ei plahwatanud. Järelwaatuſel ſelgus, et pomm lihtne ajalehepaberi tuuſtakas oli.

Noormees „pommiwiskaja“ wiidi woorimehega politſeijaoskonda, ſeſt et ta nälja ja wäſimuſe päraſt enam käia ei jakſanud. Kohtus tunniſtas N. eneſe ſüüdi üles ja ſeletas, et ta ſeda nälja päraſt teinud: õpemakſu makſmata jätmiſe päraſt wiſatud ta ka Stieglitzi kooliſt wälja. Wannutatud mehed mõiſtſid peale wiieminutiliſt nõupidamiſt noormehe wabaks.

Päewauudiſed.

-me- **Märgitud mets-ani.** 3. oktobril l. a. laskis keegi jahimees H. Pogorelski, Narwa kaldal Krinti küla lähedal mets-ane maha, kelle jala ümber metallrõngas oli, mis järgmiſt pealkirja kandis: „Dannemora 5. 17. 1911“. Kütt ſaatis rõnga Stockholmi teaduſte-akademiaſſe.

-me- **Juhtumine iſorlaſte ennemuiſtſe jumalaga.** Luuga jõekaldalt Orldi küla lähedalt maa ſeeſt leidſid töömehed kiwiſt wäljaraiutud 12-werſokſi pikkuſe kuju. Kuju oli weel wõrdlemiſi terwe, ainult parem käſi oli tal õlaſt ſaadik maha murdunud ja nina ots weidi wigaſtatud. Parema ſilma augus oli kujul kuld rõngas. Rõngaſte ſees olid arwatawaſte kuju ſilmad. Leitud kuju wiidud kellegi poolt Kuſemkino külaſſe ühte taluſſe. Seal wõtnud aga wana pereiſa ööſel kuju, wiinud ta jõe peale ja laſknud ta ſeal põhja. Mees ſeletanud oma tegu ſellega, et ta kui riſtiinimene, ei wõiwat ſeda ſallida, et ebajumala kuju tema toas on.

-me- **Uus hambawalu „rohi“.** Keegi wanaeit on Narwas uue iſeäraliſe hambawalu-rohu üles leidnud. Rohi on järgmine: tarwis on telefoniposti külјeſt tükk puud murda ja ſellega haiget hammaſt torkida, ehk jälle puutükki ſuus närida, ſiis kaob hambawalu ſilmapilk ära, ſeſt et telefoniposti ſees elekter aſuda. Mitu eite on ſelle „uue ülesleiduſe“ kaſulikuks tunniſtanud, ja hoiawad telefoniposti tükka kui Jeeſuſe riſtipuud alles. Nagu näha, hakkawad wanaeided peale nõiduſte ka tehnika poole tungima.

Segadus emakeelſe õpetuſeandmiſe pooleſt. Misſugune ſegadus praegu emakeelſes õpetuſeandmiſes walitſeb, näitab ſee, et rahwakoolide inſpektorid ſelles aſjas mitmeſuguſemõtteliſi ettekirjutuſi kooliõpetajatele wälja ſaadawad. Kuna Wolmari rahwakoolide inſpektor teatab, et kõik wana wiiſi jääb, käſeb Wõnnu rahwakoolide inſpektor Talaiko ka rehkenduſe õpetuſt ainult Wene keeles anda ja lätikeelſed raamatud üsna kõrwale jätta. Illukſti rahwakoolide inſpektor kirjutab ette rehkendamiſt kohe algusest peale Wene keeles õpetada.

• **Sead üle parda merde.** Muhu ja Saaremaal on praegu loomade tõbi, mispäraſt ſealt ka loomi wälja wedada ei lubata. Kuiwaſteſt olewat aga ſigu ſiiski ſalaja laewaga Soome wiia tahetud. Selleſt ſaadud aga teada, ſõidetud järele, laewa peal olewad ſead wõetud ära ja wiſatud „Saarl.“ teatel merde. Sigu olnud 81 tükki.

• **Wiljandi wangimaja ehitus** on, nagu „W. Teat.“ kuuleb, 143.000 rbl. eeſt kohalikule ehitusmeiſtrile Joh. Kondorile ära antud. Wangimaja tuleb Tallinna tee ääres palwemaja juurde. Ehitus algab tulewal aaſtal.

Walerahad. Peterburis on wiiekümne-kopikaliſi walerahaſid liikumas. Nad on weidi kergemad ja nende kõla ei ole ka küllalt niiſugune, nagu hariliſkude hõberahade oma.

• **Aleksandri põllutöökooli juhatajaks** waliti, nagu eila juba teataſime, Tallinna linnamõiſate walitſeja agr. N. Allmann. Hr. Allmann on walimiſe waſtu wõtnud. Walimine ſündinud ühel healel. Peale Allmanni olnud weel teine kandidat agr. J. Mägi — „Põllutöölehe“ toimetaja — Tartuſt.

Kooli awamiſe aſjus otſuſtati: kool 1. nowembril käima panna ja kroonult paluda, et lubatud abirahaſt 5000 rubla käesolewa aaſta teiſe poole eeſt wälja antaks ja Kõo mõiſa 1913. a. wiimaſe poole rent koolile jääks.

• **Alamwäeliſte wäeteeniſtuſe aega tahetakſe pikendada.** Sõjaminiſterium kawatſeb lähemal ajal ſeaduſe eelnõu riigiwolikoguſſe anda, mille järele alamwäeliſte wäeteeniſtuſe aega kolme kuu wõrra pikendatakſe 1. jaanuariſt — 1. jaanuarini. Seda tehtakſe ſellepäraſt, et Õhtu-Europa oma ſõjawäge wiimaſel ajal ſuurendab.

• **Tähendusrikas pildikaart.** „Rig. Ztg.“ toob teate ühe Läti piltpoſtkaardi üle, mis hiljuti Läti raamatukaupluſtes müügile ilmunud. Pilt kujutab ühte talumeeſt wemblaga, kes nagu kedagi lööma tahab hakata. Kaardi pealne kiri aga lauſub: Maamees külwab ſeemet mulda, muld kaſwatab wilja. Seda nägi mõisnik ja wõttis oma osa. Ka awaliku korra hoidja ſirutas ſelle järele oma käe. Seda nägi paſtor ja läks köſtrit ligi wõttes „palwekõidule“. Ka nemad ſaid oma jao. Nüüd pani ka kohus ſeda aſja tähele ja täitis nõudmiſt. Siis tuli ametipaik, pani makſu peale ja kleepis markiſid ja lõi pitſariſ. Ka wõttis igamees tükki. Seda märkaſid wiimati ka kaarnad ja ſõid ſelle, mis üle jäänud. Nüüd katkes talumehe kannatus ja ta wõttis wembla.

• **Kohutaw ülesleidus.** Penſilwania oſariigis Põhja-Amerikas on keegi inſhener Thomas iſelaadi ſurmamiſe aparadi üles leidnud. Tapmine ſünnib kurjategija magamiſe ajal, kusjuures ohwer iſe midagi ei märka ega aima. Tuppa tungib tähelepanematalt iſeäralik ſurmaw gaas mida aparat wälja töötab. Gaas on ilma mingiſuguſe warwita, maiguta ja haiſuta. Surm tuleb kiirelt ja ilma piinata. Penſilwania oſariigi walitſus on ülesleidja käeſt tema ſaladuſe ära oſtnud ja otſuſeks teinud elektri aſemel Thomaſe aparadiga kurjategijaid tapma hakata.

Barclay de Tolly mäleſtuſeſamba awamine Riias on 13. oktobri peale kindlaks määratud.

• **Pahaſaatusline uni.** Prantſuſe lehed teatawad, et Grenoble'es kohaliku elaniku Megent 18-aaſtane poeg pooleteiſe kuu eeſt ühel hommikul üles ärgates enam kõneleda ei ole ſaanud. Poiſs palus pliiatſit ja kirjutas:

„Ööſel unes tuli minu juurde üks wõeras mees ja ütles, et ma enam rääkida ei ſaa.“

Nüüd on poiſs juba kuuendat nädalat tumm. Ta kuuleb häſti ja waſtab kõik kirjalikult — kuid rääkida ei ſaa. Grenoble ülikooli profeſſorid on teda juba mitu korda läbi katſunud, kuid ſiiamaani on küſimus, milleſt poiſs tummaks wõis jääda, ikka weel lahtine.

• **Uſſiwihm.** Blagoweſhtſhenskiſt teatatakſe, et ſeal Ugolewa küla lähedal 26. ſeptembril iſeäralikku nähtuſt tähele on pandud. Umbes 2 ja poole ruutwerſta laiuſelt ſadanud weripunaſid uſſikeſi maha, nõnda et neid maa peale pooleteiſe werſokſi paksune kord järele jäänud. Uſſikeſed elanud ainult natuke aega. Enne uſſiwihma olnud tugew, kuid lühidalt wältaw torm.

• **Pergamendipaber.** On arwamiſele jõutud, et pergamendipaber, mis meie wõi, liha jne. ümber mähime, toiduaineid mitte üksnes terwislikult ei kaitſe, waid ka iſe igapidi terwiſekohane on. Aſi ei ole aga igakord ſugugi nõnda. Mitmed arſtid ſeletawad, et pergamendi paber kaugeltki mitte ikka terwiſe nõuete tähelepanemiſega walmiſtatud ei ole. Pergamendipaberi walmiſtamiſe juures tarwitatakſe muu ſeas hapnikku, mis wäävlihappe wabrikutes ſaadakſe. Wäävlihappe ſees on aga ikka teatud osa ſeatina. Kui lõputamine korralikult ei ſünni, wõib tinaoſakeſid paberi ſiſſe weel järele jääda. Seatina on aga terwiſele õige kahjulik. Niiſama leidub ka pergamendipaberit, millel rauaolluſt ſees on. Kui raud piimahappega ühenduſeſſe ſattub, tekib wiha piimahapu ſool. Tarwitatakſe pergamendipaberi pehmenduſeks liig palju glitſerint, tekib kergeſte hallitus. Paljudel juhtumiſtel, kui wõi kandiks läheb, on juſt liig paljune glitſerin ſüüdi.

• **Arſtide puudus maal.** Liiwimaa maapäew tegi oma wiimaſel koosolekul otſuſeks igale maaarſtile Liiwimaal 500 rbl. aaſtas maakaſſaſt ſelle eeſt määrata, et arſtid ühtlaſi terwishoiu arſti kohuſi täidakſid. Loodeti, et ſee otſus arſtiabi andmiſe aſja maal järsku paremale järjele tõſtab, et ſenine arſtide puudus maal ära kaob. Need lootuſed, nagu „Nordl. Ztg.“ teatab, pole mitte täide läinud. Ainus muutus paremuſe poole ſeiſab ſelles, et juba enne maal olewad arſtid palgaſuurenduſe heameelega waſtu wõtſid ühes terwishoiuarſti kohuſega, kuid arſtide arwu rohkenemiſeſt pole maal midagi märgata. Mitte ühte uut arſtikohta pole Liiwimaal peale ülemal tähendatud palgaſuurenduſt juurde tulnud. „Nordl. Ztg.“ näeb ſelle nähtuſe põhjuſe tohtrimajade puuduſes. Leht paneb ette maakaſſa kulul nüüd ka tohtrimajaſid ehitama hakata.

Weel üks uus raudtee Eeſtimaal. Aaſta kahe eeſt pööras walitſus kõikide ſemſtwode, börſekomiteede ja kaupmeeſtekogude poole küſimuſega, kuhu ſuurte raudteede ümberehitamiſe läbi wabaks ſaawaid materjaliſi (roopaid, weduriſi ja wagunid) uute raudteeühenduſte ſoetamiſeks tarwitada, kohalikkude wajaduſte ſilmaspidamiſega. Selle küſimuſe tagajärjel tõuſis Riiſipere-Lituula raudtee ehituſe nõu. Nüüd on Järwamaa mõiſaomanikud omalt poolt mõtte üles wõtnud Paideſt Tapale laiaroopaliſt raudteed ehitada. Tähendatud tee ſaaks 52 werſta pikk ja rikkamaſt Eeſtimaa oſaſt läbi käima, muu ſeas Peetri ja Järwa-Jaani alewiteſt. Kaubad, mis Liiwimaalt, näituſeks Pärnuſt ja Wiljandiſt tulewad, laaditakſe ſiis mitte enam Tallinnas, nagu nüüd, laiaroopaliſe peale, waid Paides. Järelküſimiſed ſelle uue raudtee aſjus on juba alganud. „Rev. Ztg.“

Kroonu metſaaſjandus Wenemaal. Kroonu metſaaſjandus Wenemaal ſeiſab alles täielikult lapſekingades. Metſade ekſploateerimine ſündis ſiiamaale üsna ilma tuluſuſe nõudmiſte tähelepanemata. Peaaſjalikult käib ſee ütelus Põhja-Wenemaa metſade kohta. Siberi metſalahmakad on kui ſurnud kapital, millele keegi ligi ei pääſe. Suur wiga ſeiſab nõrgas järelwaatuſes. On juhtumiſi, kus ühe metſaülema alla kuni 160.000 tiinu metſa käib. Arhangelski kubermangus tuleb ühe metſaülema alla kuni 14 tuhat tiinu. Aruſaadaw on, et niiwiiſi järelwaatus ainult paberil ſeiſab. 1909. aaſtal tehtud eelnõu järele oli kawatſus lähema 10 aaſta jookſul tuhat uut metſaülewaatuſe ringkonda juurde aſutada. Neiſt on ſenini kolmſada juba aſutatud. Selle korraldusega ei looda küll weel mingit korralikku järelwaatuſt, kuid ſellel on ometi nõndapalju tagajärge, et mõne aaſta päraſt wähemalt hulk inimeſi on, kes oma hooleks antud metſa enam-wähem tunnewad. Praeguſel ajal ei ſeiſa kawatſuſel mitte korralik metſaaſjandus, waid metſa müügile toimetuſe wõimalus. Juba ſelle kawatſuſe täidewiimiſel oleks Wenemaa kroonumajanduſes ſuur tähtſus.

-raa. **Alew ära müüdud.** Nagu kuulda, on kaks Tallinna Eeſti rahameeſt Harjumaal Kapla mõiſa maad ühes alewikuga 150.000 rbl. eeſt ära oſtnud.

• **Riia õpekonna kuratori Dr. A. J. Shtſherbakow'i haigus** on tõſiſemaks muutunud. 4. oktobriſt alates ei wõta kurator kedagi ameti aſjus waſtu.

• **Läti keele tarwitamine koolis ära keelatud.** „B. Wed.“ teatel on õpekonna walitſus Läti ſooſt tütarlaſte gümnaſiumi kaſwandikkudele Riias ära keelanud tundide waheaegadel iſekeskis Läti keelt rääkida.

• **Õigeuſu ſeiſukorra kohta Baltimaal** on Riia peapiiskop Joann „Rig. Rundſchau“ kaastöölisele muu ſeas järgmiſt ſeletanud:

Õigeuſk laieneb Baltimaal kahtlemata ja wõidab eneſele alataſa kindlama ſeiſukoha. Kui ka õigeuſuſt lahkumiſt ette tuleb, on ſelle põhjuſeks peaaſjalikult perekonna elud, muu uſuliſtega abieluſſe aſtumine jne. Elawamat kihutuſetööd oma uſu laiendamiſeks tehtakſe peaaſjalikult Katoliku waimulikkude poolt. Lahkuſkudeſt teewad kihutuſtööd iſeäranis agaraſte baptiſtid ja leiawad ka wõrdlemiſi rohkeſte poolehoidjaid. — Õigeuſu koolide edenemiſt takiſtab rahapuudus ja ſee, et neid ſenini hariduſeminiſteriumi alt waimuliku walitſuſe alla weel ei ole üle antud.

• **1905. aaſta järelkaja.** „Uuele Ajale“ kirjutatakſe: 29 aug. wõeti Wändras A. Kirkmann kinni. K. elas 1905. a. ſaadik Soomes, kus ta ennaſt ja oma perekonda ſadamatöölisena elatas. Wähe on inimeſi, kes ſelles töös kaua waſtu peawad; nende ſeas möllawad kõikſugu haiguſed. Ka K—ni tabas tuntud tööliſtehaigus — tiiſikus. Et ſelle käeſt peaſeda, pöőras ta kodumaale, et ſeal kergem oleks ſugulaſte toetuſel wõnda kuud wärskes õhus paraneda.

• **Hundid** ei anna ſetudele rahu. Paar päewa enne Waſtſeliina laata parkis wõſawillem Saagri külas mitu lammaſt nahka, kuna ühel lehmal küljekontide pealt ſuurema osa nahka ära kiskunud.

Haanja rahwa külajutud, nagu oleks Waſtſeliina herra hundid marja- ja wihaleheſte otſijate hirmutuſeks Siberiſt ſiia toonud, on küll täieſte tuuleſt wõetud. Paari aaſta eeſt tõi mõisnik küll 200 muſta ja walget jäneſt, aga huntiſid pole ta ühtegi toonud.

Sadamate ehituſeſt Muſtamere ja Läänemere ſadamalinnades. Mereſõidu aſjade nõukogus tuleb tänawu ſügiſel küſimus arutuſele, et Muſtamere ja Baltimere ääres warjuſadamaid ehitada ja mitmetes Wenemaa ſadamates elewatoriſi aſutada.

Üleskutſe.

Eeſti oludeſſe puutuwate küſimuſte põhjalikuma uurimiſe edendamiſeks määras „Bergmanni Abiraha“ walitſus 1. okt. 1913. ſadawiiskümmend rubla toetuſeks ſellele teaduſemehele, kelle ſuleſt kuni 15. märtſini 1915. a. kõige parem wäikekiri ilmub, mille aineks Eeſti eluſſe puutuwad küſimuſed on. Selle juures walib „B. A.“ kolm aſjatundjat, kes järele katſuwad, kas ja kui kaugele täh. tööd, mis fakulteedi poolt waſtu olgu wõetud, meie nõudmiſi täidawad.

Tööd ſaadetagu kuni 20. märtſini 1915. a. „B. A.“ juhataja Dr. O. Kallaſe kätte (Tartu, Tiigi uul. 31). „B. A.“ walitſus.

Täh. Palutakſe ka teiſi lehti ſellele üleskutſele ruumi lubada.

Kohalikud teated.

• **„Estonia“ teatri-ettekannete album.** J. ja P. Parikas'te fotografia-aſutus annetas ka käesolewal aaſtal „Estonia“ ſeltſile wäärtusliſe albumi, mis üleswõtteid kõigiſt 1912./13. a. hooaja kanneteſt ühes „Tall. Teataja“, „Päewalehe“, „Rev. Beobachteri“, „Rev. Zeitungi“ ja „Poſtimehe“ teatriarwuſtuſtega ſiſaldab. See on „Estonia“ ſeltſile juba teine ſarnane ajalooliſ kogu, ſeſt ka 1911./12. a. hooaja kohta annetaſid Parikas'ed ſamaſuguſe wäärtusliſe kogutöö.

-x- **Politſei läbirääkimiſed ära keelanud.** Adw. M. Punga kõne eel „Börſeſt ja börſe tähtſuſeſt“, mis ta minewal pühapäewal „Estonias“ pidas, wõtnud politſei E. Rahwaharid. ſeltſilt allkirja, et kõne üle läbirääkimiſi ei tohi pidada.

-a- **Hommikune Haapſalu rong ſõidab** nüüd kell 10.50 min. aſemel kell 10.30 min. Tallinn. wakſaliſt wälja. Wiimaſtel päewadel on rohkeſte ſõitjaid ſelle rongi peale hiljaks jäänud, ſeſt ſiiamaani tõendati ikka, et rongid endiſi wiiſi käima jäävad — ja nüüd korraga niiſugune muutus, ilma et ſelleſt rahwale laiemalt teada oleks antud. Tõeſte imeſtada tuleb ſelle üle, et meil weel 1913. aaſtal nii hooletult aſju wõidakſe ajada. Kas ei oleks wõidud ſelleſt ſõiduplaani muutmiſeſt awalikult ajalehtede kaudu ka rahwale teada anda? Ei ſõida ju mitte üksi raudteeametnikud ſelle ſõiduga, waid ka muu rahwas.

• **Eeſtimaa Põllumeeſte Keſkſeltſi peakoosolek** on 3. nowembril 1913. a., kell 11 päewal Tallinnas, ſeltſi ruumides (Maakri uul. nr. 2). Päewakord: 1. Eeſtimaa Põllumeeſte Keſkſeltſi juures töötawate inſtruktorite ja ametnikkude palgakawa; 2. 1914. aaſta eelarwe kinnitamine, 3. Kontroll-ühiſuſte korraldus; 4. Juhatuskiri kontroll-aſſiſtentidele; 5. Leping Kontroll-ühiſuſe eeſtſeiſuſe ja kontroll-aſſiſtendi wahel; 6. Juhatuskiri ülem kontroll-aſſiſtentidele; 7. Juhatuskiri Eeſtimaa Põllumeeſte Keſkſeltſi loomakaſwatuſe eriteadlaſele; 8. Karjakaſwatuſe inſtruktorite üksikute põllumeeſteſeltſide juurde ametiſſe panemiſe määruſed; 9. Jookſwad aſjad.

• **Pärnu-Tallinna kitſaroopaline raudtee** on auguſtikuu jookſul 129.334 r. 05 k. ſiſſe toonud; 19.560 r. 29 k. rohkem kui minewal aaſtal ſamal ajal.

-x- **Autode arw Tallinnas** kaſwab peaaegu iga päewaga. 1. juulil oli neid Tallinnas 74 tükki, 1. oktobril aga juba kaugelt üle ſaja. Laupäewal toodi jällegi Wene laewatehaſele Riiaſt Wene-Balti wagunivabrikuſt korraga wiis autot. Üleüldſe kawatſeb Wene laewatehas umbes paarkümmend weo- ja ſõiduautot muretſeda; pooled neiſt on juba kohal.

• **Naisſaare ja teda ümbritſewate wete järelwalwus** on Kõigekõrgemalt poolt kinnitatud määruſte järele Peeter Suure ſõjaſadama komandandi kätte antud.

Õnnetuſed ja kuritööd.

in. **Õnnetus rehepekſumaſina läbi.** Mõni päew tagaſi jäi Rapla kihelkonnas Kuuſiku L. talu peremehe jalg aururehepekſumaſina alla. Õnnetu oli maſina wedamiſe juures komiſtanud. Ta jalg pigiſtati lõmaks.

-me- **Uppunu ſurnukeha.** Ööſel waſtu 3. okt. ajas torm Narwa-Jõeſuu kaldale madruſe A. Kwanki ſurnukeha. Kadunu oli aurulaewa „Woſtok'i“ pealt ja uppus ühes kapteniga 16. ſeptembril. Surnukehal puudus ſärk, wiſtiſte oli õnnetu äraſpeaſemiſe mõttes ſelle ujudes ſeljaſt ära wiſanud.

• **Tuhat rubla ära waraſtatud.** „Mäe“ taluomanikul Niidu T. Sandla kogukonnas Saaremaal on tuhat rubla kuldraha, mida ta klaaſiſt lambipoti ſees kiwipõranda all alal hoidnud, „Saarl.“ teatel ära waraſtatud. Millal wargus korda ſaadetud ja kes ſeda teinud, ei ole teada, ſeſt et T. umbes paari aaſta eeſt oma raha wiimaſt korda waadanud on.

ja. **Tulekahju metſas.** Paar nädalat tagaſi olid Wihterpalus, Riſti kihelkonnas, karjaſed heinamaal tuld teinud. Kuiwa ſuwe mõjul oli maa nii kuiw, et kohe põlema hakkas. Külas märgati tuld alles ſiis, kui heinakuhi juba põlema hakkas. Ehk küll tuld katſuti igate moodi ära lämmatada, ei läinud ſee ſiiski ennem korda, kui 25. ſeptembril lumi tule kinni kattis. Kahju on ſuur: umbes paarikümne koorma ümber on heinu ära põlenud. nendeſt 9 koormat ühel peremehel, kuna teiſtel wähem on ära põlenud.

-h- **Suur murdwargus.** Ööſel waſtu 30. ſept. waraſtati Kõmküla wallas Tammiku külas Hermann Rätſniku aidaſt mitmeſuguſid riideid 335 rbl. wäärtuſes.

Mereteated.

„Tſaari“ waſtuwõtmine Liibawis. Wene Ida-Aaſia Laewaſeltſi aurulaewa „Tſaari“ on Liibawis kui merehädaliſte peaſtjat ſuure waimuſtuſega waſtu wõetud. Juba eemale mere peale ſõideti talle laewadega waſtu. Sadamas oli teda ſuur rahwaparw ootamas; kapteni ja laewaohwitſeriſi terwitati waimuſtuſega. Muuſikakoor oli mängimas. Kapten Emilienef on alles üsna noor mees, 28-aaſtane, aga ſiiski, nagu laewa pootsman tähendas, juba panetanud merekaru. Emilienefiga ſeltſis Amerika reiſul oli ka tema proua, kes uhkuſega oma mehe ülistamiſt pealt waatas. Ka Rotterdamis on „Tſaari“, nagu kapten iſe tähendas, otſe kuninglikult waſtu wõetud. Kõik ütlewad, et „Tſaar“ ennaſt „Volturno“ õnnetuſe juures auga on eſitanud.

• **Suure tormi kohta Peipſi järwel** ſaab „Poſt.“ weel täiendawaid teateid: Neljap. 26. ſept. ſõitſid hommikul iluſa ilmaga paljud kalamehed järwele. Peale lõunat hakkas kõwa põhjatuul puhuma, mis pea hävitawaks tormiks muutus. Torm puruſtas paljude kalameeſte elu, kelle arw weel teadmata. Kaks linaſeemne lotja on põhja läinud. Eſimeſes 5000 puuda ümber ja teiſes 8000 puuda kaupa. Üks lodi on kuue inimeſega kadunud. Mitmed lootſikud on inimeſtega maru ſaagiks ſaanud, kus kokku 10 inimeſe ümber peal olnud. Piiriſaare rannaäär olnud peale tormi kapſaſtega mitme werſta pikkuſelt üle külwatud. Nagu kuulda, on ſee torm tuhandate rublade eeſt ka kalapüüdmiſewõrkuſid puruſtanud. Kahju ja leinamiſt on palju.

• **Kalameeſte õnnetus.** Kurb on wiimane õnnetus, mis Anſekülas Salmel 26. ſeptembril juhtus. Wiis kalameeſt uppuſid ühe korraga ära. Kõik on 27—35 aaſtat wanad, noored abielumehed ja laſte iſad. Kaks naiſt on nüüd teiſt korda leſed, kuna üks paaripäewaſe lapſukeſega järele jäi. Terwe Salme küla on kurbtuſt ja leina täis.

Õnnetuſe põhjuſeks arwatakſe liiga palju purju pruukimiſt, nagu ſee wiimaſte aaſtate õnnetuſte juures enamaſte ikka on olnud. Kaldalt olewat nähtud neid tormiga ſuure purjuga purjutawat, kuna teiſed paadid ainult wokaga purjutaſid. Ka paadi juures, mis 28. ſept. maale toodi, wõib ſedaſama märgata. Paat leiti Anſeküla kiriku kohalt, nõndanimetatud „Karbeſte“ rahult, kus kaldalt nägijate tõenduſe järele nende puri ära kadunud. Nimetatud rahu on umbes werſta 2—3 kaldaſt eemal. Paat olnud 8¾ ſülda wees ankru peal. Wõrgud olnud ſuuremalt jaolt paadi all. Wõrkude ſeeſt leiti „Saarl.“ teatel Nikolai Seppa ſurnukeha. Teiſed — Iwan Sepp, Jüri Sippik, Jakob Sippik ja Jaak Priske on weel leidmata, ehk küll 29. ſept. kolme paadiga otſimas käidi.

Laew leitud. 3. oktobri hommikul nähti Tahkuranna „Mõiſtelaare“ kohal, kaunis kalda lähedal meres üht kahemaſtiga purjulaewa ankrus ſeiſwat. Lõunal murdis torm laewal eſimeſe maſti maha.

4. okt., kui torm pisut waikis, läkſid neli meeſt kaldalt laewale, kuid leidnud laewa hoopis ilma meeſteta olewat. Arwatawaſte, on laew Kihnulaſte oma, mis kange õhtutuulega ankruid taga wedades Kihnuſaare hommiku poolt kaldalt — kus mehed muidugi maale olid läinud — ſiia tulnud. Tahkuranna mehed kes laewa leidſid, mõtlewad ſeda „M. Kod.“ teatel Pärnu wiia.

Telegrammid.

Serbia annab järele.

Belgradiſt. Auſtria teiſekordſe nõudmiſe tagajärjel, mida teiſed kolmikliidu riigid toetawad, tegi miniſtrite nõukogu otſuſeks wägeſid Albaniaſt ſtrategiliſteſt ſeiſukohtadeſt ära kutſuda ja piirile jätta, mis Londoni konferentſil määrati. Ühtlaſi otſuſtas walitſus ſuurriikiſid paluda, et ſelle eeſt head ſeiſakſid, et albanlaſed üle piiri ei tungi.

Belgradiſt. Serbia „Preſs-Püroo“ lükkab wäljamaa lehtedes ilmunud ſõnumi, nagu ei tahaks Serbia walitſus Auſtria nõudmiſi täita, energialiſelt ümber.

Wieniſt. Auſtria-Serbia wahejuhtumiſe puhul kirjutab „Fremdenblatt“: Kogu Albania kriiſiſe ajal oli Auſtria politika ühtepuhku ſelle poole ſihitud, et hädaohtuſid kõrwale ſaata. Ka nüüd wõib Auſtria julgeſte ütelda, et ta oma üleſaſtumiſega Europa rahule ſuure teenuſe teeb. Selles püüdes leidis Auſtria-Ungaria oma mõlema liidulaſe poolt toetuſt.

Pankhurſt Amerikas.

New-Yorgiſt. Naisõiguslaſele Pankhurſtile anti luba ühiſriikides maale tulla. Pankhurſt andis allkirja, et ta Amerikas wiibides naiſterahwaid ſõjalikkudele wäljaaſtumiſtele ei kihuta ja kohe ära ſõidab, kui ettelugemiſed lõppenud on.

Korratuſed Portugalias.

Madridiſt. Liiguwad kuulujutud, et Portugalias tõſiſed korratuſed olla alganud.

Kreeka-Türgi läbirääkimiſed.

Atheenaſt. Kuningas jõudis tagaſi. Kreeka-Türgi rahulepingu punktid, mis eelmiſtel rahukonferentſi koosolekutel weel lahtiſeks jäid, on nüüd õiendatud. Lõpulikule kokkuleppimiſele jõutakſe wiſt juba lähemas tulewikus.

Peterburiſt. Tehnologia inſtitudi profeſſor Kirpitſhew ſuri ära.

Minskiſt. Katoliku preeſter Buhwalks antakſe õigeuſuliſte ärapööramiſe päraſt kohtu alla.

Konſtantinopoliſt. Homme ſeatakſe raudteeühendus Konſtantinopoli ja Sofia wahel jälle jaluſe.

Berliniſt. Serbia teatas ſuurriikidele, et ta oma wägedele käſu on andnud wiibimatalt Albaniaſt lahkuda; Serbia loodab, et ſuurriigid Serbiat tulewikus albanlaſte kallaletungimiſte waſtu kindluſtawad.

Kirjawaſtuſed.

T. A., O. Õiendus on ſedawõrt tähtſuſeta, et tema päraſt ei maksa ruumi raiſata.

M. J., M. Mõlemad pooled on juba leppinud; aſi pole aga ſedawõrt tähtis, et tema päraſt makſaks weel ruumi raiſata.

Waſtutaw toimetaja J. Reinthal.
Wäljaandja Eeſti Kirjaſtuſe-Ühiſus „Ühiſelu“.

Eeſti teater „ESTONIA“

Neljapäewal, 10. oktobril 1913.
4. korda:

Sügiſene manöwer.

K. von Bakony 3 w. operett. E. Kalmanni muuſika. Näitejuht P. Pinna.
Hakatus kell 9 õhtul.
Piletite eelmüük on teatri kaſſas iga päew kella 10—2 ja õhtul kella 6 peale. 6209

„Estonia“ kontſertſaal.
Kesknädalal, 9. oktobril 1913. aaſtal.

Neljas rahwa-kontſert

„Estonia“ orkeſtri poolt hra R. Kulli juhatuſel. Klaweri kaasmäng — hra A. Topmann. Orel — hra P. Südda. Orkeſtri kontſertmeiſter — hra Haritonow. **Algus kell 9 õhtul.**
Peaſetähed (ühes heat. makſ.); 25 kop.; eelmüük teatri kaſſas.
Eelteade: Järgmine rahwakontſert on on pühapäewal 9. okt. kell 4 p. l.

„Walwaja“.
Pühapäewal, 13. oktobril, ſ. a.
Suurepäraline

pidu ja tantſu õhtu.

Pidu algus kell 7 õhtul. Tantſu hakatus kell 11, lõpp kell 3 öösel. Lähemat programmis Piletite eelmüük iga õhtu „Walwajas“. Pidu päewal kell 4 alates. Rohket oſawõtmiſt loodes pidu toimepanija L. Falck.

„Estonia“ Muuſikaosakond

pühapäewal 13. oktobr. kell 8 õhtul
kontſertſaalis

ſegakoori kontſert

(á kapella)

hra A. Topmanni juhatuſel.
Soliſtid: proua Olak-Mikk ja
6289 hra D. Orguſaar.

„Walwaja“.

Laupäewal 12. oktobril 1913. aaſtal

pidu-õhtu

mitmekeſiſe eeskawaga.
Algus kell 9 õ. Lõpuks tants.
Hinnad: 75, 50, 35 ja 25 kop. Tantſuks: 35 ja 25 kop. 6285
Puhas ſiſsetulek läheb waeſele edaõppijale. Toimepanija.

Hambaarſt
Adele Ruus
Eeſti pangamajas,
Jaani uul. nr. 6, k. 3. Kõnetunnid kella 10—1 e. l. ja kella 4—6 p. l.

Dr. M. Klompus

Wäike Karja uul. nr. 1, end. Pfaffi majas. Telefon 656.
Wõtab naha- ja ſuguhaigeid waſtu kella 12—1 e. l. ja 5—½9 õht. 1909

Mitu aaſtat tegewalt naiste- ja haawalliſtnikus töötanud Dr. Keilmanni — Riia Salſa kooli diplomiga

ämmaemand-priwatpõetaja

Katrine Oidermann, Müüriwahe uul. 7 ehk Poſti uul. 6, k. 13, hoowi p.

Palwekirjaſid

kirjutan igasſe kohtu- ja ametikohtadesſe ja ka abielu lahutuſe ja päranduſe aſjades. W. Tartu m. nr 22, Juudi kiriku waſtas F. Weltmann.

Schofferite kool

inſenerite juhatuſel. Õpetatakſe lühikeſe ajaga ſõitma. Makſ õpetuſe eeſt 85 r., wõib ka jaokaupa makſta. Нагань Гаражъ
СПБ., Вознесенскій пр. 3, тел. 527-08.

Annan 6280

muuſikatundiſi:

wiiul, altwiiul, flöte, klarnett, waldhorn, puhkpillid ja balalaika. Suurel Pärnu maant. 12, k. 2.

Odawalt antakſe Sakſa ja Wene keele

tundiſid

täiskasw. ja lastele. S. Pärnu m. nr. 11, krt. 4. 6212

Antakſe tundiſid

lastele ja täiskaswanutele kõigis õppeainetes. Doom- Kuninga uul. 17 krt. 30. Kodus kella 4—7 p. l.

Wilunud koolitõpetajanna otſib 1—2 kaasõppijat, ettewalmistuſeks Belajewi gümnaſiumi 3 klaſſi. Ka järeleaitamiſe ja ettewalmistuſe

t u n d i ſ i d

antakſe S. Tartu maant. 23, krt 2.

Neiud ja noorikud,

kes ſoowiwad ſchnittide joonistamiſt ja juurdelõikamiſt ära õppida, wõiwad ka oma tööd teha. Annan tundiſi, kellel ei ole aega päewal käia, wõiwad ka õhtul tulla. S. Arewjewi uul. nr. 21, krt. 5. 6243

Üksiteenija.
kes keeta oskab ja kellel tunnistuſed on, wõib ennaſt teatada Wana Kalamaja uul. nr. 4. kort. 1. 6259

Tarwitatakſe üksiteenijat,

Wene ehk Sakſa keele rääkijat Gonſiori uul. nr. 13. krt. 14. Kella 1—3

Paſſinaiſt

tarwitatakſe Suure Ameerika uul. nr. 29, krt 4. 6279

Noort neiut,

raamatuwaltſijat, on tarwis Uue Kalamaja põikuul. nr. 8, krt. 8. 6290

Wiiſakat neiut,

kes kohalikud keeled mõistab ja äritegewuſega tuttaw on, otſitakſe maale peenemasſe kauplusesſe. Palk 10—12 rbl. kuus, prii ülespidamine. Pakkumiſed endiſe tegewuſe kirjeldusega ſaata ſ. l. t. „Maakauplus“ all. 6239

Iſeſeisw. jakiõmblejat

ja **õpilaſt** on tarwis Lühikſel jalal nr. 6, krt. 5. 6286

Wiiſakas haritud neiu ſoowib

müüjanna

kohta kauplusesſe, tunneb kohaliſt keeli ja on nõus ka wäljapoole ſõitma, ennem ſelles tegew olnud. Pakk. ſ. l. t. „K.“ all ära anda. 9252

15-aastane maalt tulnud

tütarlaps,

räägib Wene keelt, ſoowib lapſehoidja ehk toatüdruku kohta Kungla uul. nr. 15, krt. 15. 6222

Teenijatüdruk,

kes ennem koha peal on olnud ja tunnistuſed ette näidata on, ſoowib kohta. Pakk. ſlt. „M“. all ära anda.

Tubli naisterahwas kokk

otſib kohta ſiin ehk maal. Sadama uul. nr. 13, krt. 11. 6261

Wanaldane naisterahwas

otſib kohta wäikesesſe perekonda. Puuwilja uul. nr. 4, krt. 14. 6259

Anija wallawalit.

teadustab, et 16. oktobril 1913. a. kell 2 p. l. on ſelle walla wolikogu ees Anija kooli tarwis

II kooliõpetaja ehk -nna

walimine. Palk esimeſel aaſtal kokkuleppimiſe järele, peale ſelle kroonu poolt 360 rbl. aaſtas. Walimiſele palutakſe ilmuda ainult iſikuid, kelledel (званіе) kutſe tunnistus on. Adreſs: üle Kehra. 6238
Wallawanem: H. Kiwelſtein.
Kirjutaja: J. Mühlberg.

Kooliõpetajat

tarwitab Aleksandri wald oma Ardo kooli peale. Kaupa tehakſe 15. okt. ſ. a. k. 2wolikogu ees. Palgaks on esialgſelt koolikoht ja raha kokkuleppimiſe järele, edaspidi kroonu poolt 360 rbl. Soowitaw on hea muuſikatundja. 6283

Kooliõpetaja aſetäitj.

tarwitatakſe maale. Teatuſt ſaab W. Ameerika uul. nr. 23-a, poeſt. 6287

Kooliõpetaja abiliſt,

wallakooli peale, kes tulewikus koha ſaab, tarwis. Adr. Laulupidu uul. nr. 9. Tallinnas. 6282

Pesunaine

otſib päewawiſi tööd. Falkpargi uul. nr. 24, krt. 6. 6260

Õpipoiss,

auſaſt perekonnaſt leiab kohta Narwa maant. 26 Uurmaaker Teriku juures.

Rätſepatöötegijat

on tarwis Maakre uul. nr. 8. 6234
Roſenfeldt.

Osawat tislari,

kes puuſärgi tööd tunneb, tarwitatakſe kohe. Tingimiſed head. Järele küſida Spranzmanni raamatukaupl. Jõhwis. 6221

Oſawad

plekitinutajad

leiawad keſtwat teeniſtuſt kõrge palgaga plekiwabrikus „Shefts“. Telliskiwi uul. nr. 9. 6216

Wiinameiſt. abiliſt

on tarwis Wenemaale. Küſida Kotzebue uul. nr. 2. W. Keskeri käeſt

---

Kubjaſt—eestegijat

tarwis Mõisu mõiſa. 6269

Otſin kaaslaſt

hea kaſutoowa ettewõtte peale. Kirjad Юрьевъ, Tähe uul. 95. Kirſipuu. 6279

Haritud noormees

ſoowib kohta kontoriſſe. On ennemalt kontoris teeninud ja wõib head tunnistuſed ette näidata. Kirjalikult ſ. l. tal. „Конторщику“ all. 6281

Wiiſak. noormees,

kes raamatupidamiſt tunneb ja ennem ametis on olnud, ſoowib kohta. Pakkumiſed ſ. l. tal. „J. K.“ all ära anda. Soowitajale hea waewataſu.

Otſin

mööblirarandamiſe tööd töö teen häſti ja odawalt. Kiwimurru uul. 16, k. 11 Joh. Rätsberg. 6238

Wõtan wahadel õhtutund.

oma peale **kõikſugu kirjalikka tööſid** Suurel Arewjewi uul. 13, krt. 4.

Ilus tuba

antakſe üksikale meesterahwale wälja mööbliteg ehk ilma. Brokusmäel nr. 2/11, krt. 4

Korral. meesterahwas

leiab korterit. Tulla õhtul k. 6—8 Wene uul. 21, 8. 6296

Meesterahwas

wõib kaasüüriliſeks **korterit ſaada** Laial uul. nr. 21, k. 8. 6271

Soowitakſe osta

waru rohaſid üksikult ja hulgawiſi; teatada adreſs ſ. l. tal. Wahetitkuppletajad mitte tulla. 6253

Soowitakse osta

wäikeſt head ſeltſi **toakoera.** Pakk. ühes hinna ja ſeltſiga teatada ſ. l. t. „toakoer“ all. 6257

---

2 poeruumi

1. nowembriſt wälja üürida. Kaupmehe uul. nr. 11-a, uues majas.

Maja rohuaiaga,

wäga heade tingimistega müüa. Teatuſt antakſe Kaupmehe uul. 20, k. 14.

Ärareiſimiſe päraſt

2 m a j a

heade tingimistega müüa. Järele küſida Kalanski uul. 17, krt. 4. Kella 3—6 peale lõunat. 6231

Tallinnas, kõige elawamas kohas, umbes 1050 ruutſülla ſuurune

krunt müüa.

Krunt tuleb kahe ſuure kiwi- ja puuehitustega uulitſatele wälja. Müüakſe terwelt ehk jaokaupa. Nõudmiſed ära anda Tallinna poſti-telegr. kontorisſe kuulutuſe kwiitungi nr. 6086 ettenäitajale.

Mõigu mõiſas renditakſe 6268

Kalmo kõrtſihooned

ühes maadega, 1½ wakawahe põldu ja 5 tiinu heinamaad.

Talukoht Rätſepa

on müüa, 36 desſatini ſuur, ſelleſt põldu 15 tiinu, esimeſe numbri põld. noor palgimets, hooned korralikud, põllupangaſt 3600 rbl. all, hind 5400 rbl., 8 wersta raudteeſt eemal. Adr.: чр. ст. Шарлотенгофъ, Jäneda mõiſa. Joh. Kirspuu. 6275

Mere puiesteel,

Grand-Marina ehituſe juures, on kuiwa ehituſeprügi ja musta mulda maksuta ſaada. 6224

Pehme mööbel

on müüa Niine uul. 5, krt. 2. 6241

Tahwel-klawer

on müüa Wäike Tartu m. nr. 18, hoowiſees. Maslow. 6274

Hea tööhobune

on müüa, Hollandi uul. nr. 48.

Ärareiſimiſe päraſt 6232

jahipüſs

ja grammofon (Kapt) platedega on müüa. Kalanski uul. nr. 17, krt. 4. Kella 3—6.

Kakumäelt on tuul wõrgud

esmaspäewal 30. ſeptembril ära wiinud. Leidjat palutakſe waewataſu eeſt teatada Baltiski m. 44, poodi.

Suur walge kana

on kadunud. Palutakſe ära tuua W. Sinatjewi uul. nr. 6. 6230

Wäike walge koer

kaduma läinud. Waewataſu eeſt ära tuua Suure Tartu maanteele ſõbra poodi. 6264

Rewolwer ära kadunud,

(Browning ſiſteem). Leidjat palutakſe **hea waewataſu** eeſt ära anda Laia uul. nr. 7, k. 3 ehk ſadamasſe (Портовое дежурство) kaubaſadama ülema abiliſe, Woronini kätte. 6244

Reedel 27. ſkp. **kadusid** Wiljandi wakſaliſt kuni Wene uuliſani tulles

raamatud

ära („Niwa“ kaasanded, Leonid Andrejewi kirjatööd). Auſat leidjat palutakſe ära tuua „Tallinna Teataja“ kontorisſe.

Meester. galoss.

kadus Narwa maanteel ära. Waewataſu eeſt ära anda ſelle l. tal. ſõna „galoſs“ all. 6262

Pruun rahakott

kadunud, auſat leidjat palutakſe G. Piblaka raamatukauplusesſe, Eeſti pangamajasſe ära tuua. 6215

Kepi külſeſt monogr.

dopelt „J“ tähega ära kadunud. Waewataſu eeſt ſ. l. tal. ära anda.

Kuiwatatud ploomid,

10—12 kop. naol. 6249
A. Kakk, Mundi uul. nr. 1.

Hambarattaid freeſitakſe

ruttu ja odawalt — Metalli-treimiſetöökoda **Rud. Paſſup.** Pikal uul. nr. 36, Brokusmäel nr. 5. 6065

ANKRU PILLID JA ANKRU TILGAD
KONGO
F. AD. RICHTER JA Kº
ARSTI WALITSUSE POOLT LUBATUD KÕIGE PAREMAD ROHUD KINNISE KÕHU WASTU, PARANDAWAD KÕHU SEEDIMIST JA SUURENDAWAD SÖÖMAISU
SAADA IGALPOOL
F. AD. RICHTER JA Kº
PETERBURIS
NIKOLAEWSKAJA 14

Pealadu A. WIEDNERI juures
Wiruuul. nr. 16, Tallinnas.

Punane kimmel hobune Keila laadalt ära

waraſtatud.

Wanadus 16 aast. üle kahe arſ. kõrge, pikk lauk otſaees, platt k abjab, jooks natuke pahemale poole kiiwas. Kes ſelleſt hobuſeſt teada annab, et kätte wõib ſaada, ſaab head waewataſu. Üle Saku, Ukenurme mõiſa.

Haigetele

Haigeid, kes Poehli-Spermini tarwitawad, püütakſe suurepäraliste reklamede abil millegi seemnekudete ekstrakti wedelikuga petta. Selle juures jutustatakſe nendes reklamedes mitmesugusteit faktideſt ja tuuakſe mitmete wäljamaa õpetlaste arwamiſi ette, **kes aga neid rohtuſid ilalgi näinudki ei ole.** Meie peame oma kohuseks haigeid niisuguste ekstraktide eeſt hoiatada, ſeſt et nendel **Poehli-Sperminiga midagi ühiſt ei ole,** waid nad ſiſaldawad lagedaste eneses terwisele kahjulikka olluſid. Närwinõrkuſe, suguliſe-jõuetuſe, wanaduſe-jõuetuſe, hüsteeria, närwiwalu, werewaeluſe, tiiſikuſe, ſiſiliſe, elawhõbedagaarstimiſe pahade tagajärgede, südamehaiguste (raswaminemine, südame lubjanemine, südame korratu tegewus, südame liha põletik), wereſoonte lubjanemiſe, joomahaiguſe, seljaroo-üdi kuiwamiſe, halwatuſe haiguſe järeltulewa nõrkuſe, wälimuſe j. m. arstimiſel on ainult **Poehli Spermini** abil need hiilgawad tagajärjed kätte ſaadud, milleſt kõige ilma tähtſamate õpetlaste ja arstide uurimiſed tunnistuſt annawad. **Tarwis tähelepanemiſt nimetuſe**

Poehli Spermin peale pöörata

ja kõik mitmesuguste nimetustega ekstraktid ja wedelikud tagaſi lükata, mille wäheväärtuſuſe kohta iſeäralik broſchüre wälja on antud, mis maksuta ühes uuema kirjandusega **Spermini** üle kätte ſaadet.

ORGANOTHERAPEUTIKA INSTITUT
PROFESSOR DR. POEHL & P-RD
KEISERLIKU KOJALE KAUBAMÜÜJAD
ST. PETERBURG.

J. & P. PARIKAS'te
fotografia asutuse ateljee on daamedest ja herradest alati lugupeetud ja armastatud.
6218

Kõigile elektrimontöridele

anname ſeeläbi teada, et meie juures alati ſuures tagawaras laagri peal on kõikſugu tarwituſed, mis elektriwalgustuſe, elektrikellade ja kõnetraatide ülespanemiſeks ja korraspidamiſeks tarwis läheb ja neid wäljamüügi hinnaga müüme.

E. Cederhelm & Ko.
Tallinnas, Hobuſepea uul. nr. 2. 6120 Kõnetraat 896.

Rakwere gümnasium.

Kodu ja alguskooli õpetajate ja õpetajannade, aptegi õpilaste ja esimeſe augradi ſaamiſeks

eksamid algawad

28. oktobril, ſ. a. kell 6 õhtul. Ajutl. eksamineerija ob. direktor
6284 G. Malahowski.

Tehnika büroo. **„Sirius“** Kõnetraat nr. 1111.
Tallinnas, S. Roosikrantsi uul. nr. 15.
Elektrotehnika osakond: Elektri walgustuse sisseseadimine, motoride ülesseadimine majades ja wabrikutes, linnas ja maal. Elektri keskjaamade ehitamine. Kõiksuguste elektrotehnika materialide, aparatide, armaturide ja masinate müümine. Tööjuhatus eriteadlaste inseneride poolt.
6297

Ikka ainult

läbi willaſeid **palitu- ja ülikonnariideid.** **Kõikſugu** kaſukanahku ja kraeſid, tuntud odawate hindadega ſoowitab **„Lioni kalewikauplus“. Harju uul. nr. 21.**

Automobilid

wäljamaalt Brennabori wabrikust

on esimesed auhinnad wõitnud, kiiruse kui ka wastupidamise eest, Wenemaa teedel. Kaupa teeb ja ostjatele kõige tingimistele saab lahkesti wastu tuldud, kus ka automobilid näha on. Wabriku pea alemiku juures, kaua tuntud raamatukaupluse omanik.
Suure Pärnu maanteel nr. 6. Tel. nr. 1174.

Gustaw Tuisk.

Antakse ka automobilisid wäljasõidu peale.

Kunst päewapildi asutus
Pikk uul. 49. **ALEX. JURICH,** Pikk uul. 49.
Üleswõtted igal ajal awatud kella 9—8. :: Tosina piltidega
suurendus hinnata. 4525

Suures wäljawalikus ja kõige odawamalt

müün nüüd

oma kaupluſe tutwustamiſeks ka wäikſel wiiſil niiſama odawalt kui enne ſuurel wiiſil: **Meesterahwa ülikonna- ja palitu riiet,** meesterahwa ja naisterahwa kaſukariiet, **leeripoiste ülikonnariiet,** musta ja wärwiliſt, **leerilaste kleidiriiet, kõikſugu peſuriiet,** ſiidi-popelini ja kõik muud riide-kaupa. 6294
Wäike Karja uul. nr. 12. nr. 12. **J. Lurie.**

M. Rybacki walmisriietekauplus,

Suurel Karja uul. nr. 11, endiſe monopoli ruumides, ſoowitab teaustepasſiwaid

ülirõiideid,

nii meeste- kui naisterahwastele **ſuures wäljawalikus.** — Sealſamas ſaawad tellimiſed ruttu walmistatud. 5965

J. Ottoſon ja Tenſing, 6. Tartu maant. nr. 47-a.

Telefon 790.
Mehanikatöökoda Wõtame kõikſugu rauatreimiſe, hööweldamiſe ja maſinaparanduſe-tööſid waſtu. 5835

Suures wäljawalikus,

oma keedetud marjakeediſed (mooſid) ſuhkru ſuskud. Konſerwid oma ja wäljamaa wabr. Aiawilja keediſed. Wõimalikult odawalt, jällemüüjatele head tingimiſed. 6292
J. Jõhwikas.
Suure Tartu maant. nr. 8.

M. KIPPAR, eestlane, walmisriietemagaſin,

Nr. 17 Suure-Karja ja Müüriwahe uulit. nurgal, **Nr. 17**

ſoowitab **iſikliku** juhatuſe all oma töötoas walmistatud meesterahwa kui ka naisterahwa walmis

ülirõiideid.

Kauaaegne tegewus Peterburis, ſuuremas äris, on mulle wõimaluſt andnud ſuurdelõikamiſes rahwa ſoowidele waſtu tulla. Tellimiſed täidetakſe ſoowi peale **24 tunni jooksul.** 5517

AUG. SACKARIA kauplus

Tallinnas, S. Karja uul. 20,

müüb wäga odawa hinnaga wäljamaa paremateſt wabrikuteſt grammofoniſid, grammofoni nootiſid ja grammofoni jaguſid iſe kokkupanemiſeks. Niiſama ſuures wäljawalikus keelpillid, nagu: jawiiulid, gitarred balalaikad ja mandolined. Õmblusmaſinaid, jalgrattaid nende jaguſid. Piltpoſtkaartide ſuures wäljawalikus. Jällemüüjatele ſuured protſendid. Ka kuuwiiſi jäelmaks on wõimalik.
Kirjalikud tellimiſed toimetatakſe auſaste.

Koolikassa raamatuid

rahwakoolide inſpektorite
kongreſſi poolt kinnitatud
wormi järele, on ſaada

J. Felsbergi ja A. Tetermanni
:: trükikojas ::
Tallinnas :: Brokusmäel 1 :: Telefon 490.

Wallawalitſuſt palutakſe tellimistega rutata. — Poſtikaudu tellimiſed täidetakſe korralikult ja ruttu.

Uudis! Tähelepanemiſeks! Uudis!

Kõige kuulſam Schweitſi

uuride-, kuld- ja hõbeasjade-ladu Tallinnas, **11 Wiru uul. nr. 11**

Kes ei tunneks „Schweitſi“, kes ei oleks ſelleſt tarkuſe- ja wabaduſemaaſt midagi kuulnud? Kas ei ole meil küllalt häſti teada, et **„Schweitſi“** mägede rahwas maailma tööstuſes esimeſes reas ſammub. — Iſeäranis on aga **Schweitſi**

uurid, kuld- ja hõbeasjad

ülemaailmliſe kuulſuſe wõitnud! Meil tunti ſenini ſuurt puuduſt **Schweitſi uuride-, kuld- ja hõbeasjadeladu järele,** mis meil otſekohesel ja kõige kergemal teel, ilma wahetikupletajateta neid **ilmakuulſaid teoſid oleks muretſenud. — Meie oleme aga nüüd publikumi haritud maitſele waſtu tulnud ja**

awasime otſekohese Schweitsi **uuride-, kuld- ja hõbeasjadeladu**
Tallinnas, Wiru uul. nr. 11, Tallinnas.

Peale Schweitſi on meil ka teiste wäljamaade teoſid, nagu **Pariſi äratuſekellaſid. regulatoriſid** jne. ladus. Muidugi peame meie ka nende juures ainult esimeſe numbri headuſt.
Kui toredalt kõik need kuulſad kuld lauaaluſe- ja ilutõmmuſed, kuld- ja hõbelusikad ja muud tarbe- ja iluasjad eestatud publikumile waſtu naeratawad, näitab

Schweitſi uuride-, kuld- ja hõbeasj.-ladu
Tallinnas, Wiru uul. nr. 11.
Oma kuld- ja hõbeasjade kui ka uuride ja kellade paranduſetöökoda. **Hindade odawuſe pooleſt wõiſtlejat ei leidu! Kes 25 rbl. eeſt ostab, ſaab 50 pr. hinnaalanduſt.**

Joh. Felsbergi ja A. Tetermanni trükk, Tallinnas.